

Svět bez kouře

(Akce českých spisovatelů a dělníků na pomoc českému severu.)

Liberecký okres.

Mezi Ještědskými a Jizerskými horami, podél Nisy, táhne se průmyslový pruh v krásném a neúrodném podhoří, přádelna vedle tkalcovny. Předli tam ušlechtilý materiál, vlnu, tkali sukno, zásobovali Rakousko-Uhersko a vyváželi do světa koberce. Jsme v kraji textilní kultury a průmyslové tradice. Továrny vznikaly podle Liebigova příkladu druhé poloviny minulého století, a dělnické rodiny v nich pracovaly teď už v třetím pokolení. U Ginzkeye, v světové továrně na koberce, jež tkají ze „ženylek“ na stavech dlouhých přes celý sál, a jiné, podnes, ručně, nám vypravovali, že dělnice sem přiváděly své děti, malé holčičky a samy si je zaučovaly. Vratislavice, oba Růžodoly, Machnín (nejstarší anarchistická obec ještě před válkou), Starý Habensdorf, Chrastava, Bílý Kostel, Donín a Hrádek na saské hranici, Kateřinky a Ruprechtice v překrásném údolí Staré Nisy, všechny ty obce předly, tkaly, barvily a tiskly v továrnách, závisely na textilu asi tak, jako horníci na dolech, skoro zeměpisně — nic jiného tu nemají. Představte si, kdyby pobřežnímu obyvatelstvu, rybářům a námořníkům, se zasypalo moře — tak je dnes libereckým přádlákům a tkalcům. Nemají, čeho se chopit a od čeho být živi, půda tu plodí jen brambory a chabé žito, i pastviny jsou špatné. Liberci se, tuším, říkávalo český Manchester. Je po něm. Komíny nekouří, továrny se podobají zadumaným panským domům na malebné kulise, v jejich dvorech je klášterní ticho, a je tu zoufale čistý vzduch.

Ani ten dobrý vzduch a přírodní krása už se nevyplácejí. Hranice jsou z obou stran uzavřeny, peníze se nesmějí vyvážet, obce, které mívaly na letní byt 300 německých rodin z říše, jich napočítaly letos sotva 30, hospodští zavírají živnosti a jsou nadšení henleinovci. Podle zprávy průmyslového inspektorátu bylo jen v Liberci zastaveno od roku 1930 13 továren, které zaměstnávaly 710 dělníků a úředníků a vykazovaly ročně 10,000,000 mezd. V 57 továrnách je snížen provoz, osazenstvo kleslo se 7.985 na 5.702 dělníků, i ti pracují zkráceně. Znamená to úbytek mezd 34,000,000 do roka. Jak při tom pochodí malí obchodníci, netřeba vykládat. V Liberci žijí čeští krejčí a ševci. Jsou všichni na mizině.

Byli jsme v několika továrnách. Neumann, přádelna vlny a tkalcovna ženských vlněných látek, 800 stavů, 500 dělníků, 150 úředníků, zastaveno. Ředitel vypravuje, že za 90 let, co vyráběli, neměli stávkou. Dělal tu tři dělnické generace, po Neumannových tkalcích prý bývala poptávka a jiné firmy se pokoušely je přetáhnout, byli zvláště obratní a cvičení v jemném díle. Továrna této firmy je ve Vídni. Aubin, továrna na koberce, 400 dělníků, 30 úředníků, zasta-

vili. Ginsky ve Vratislavicích, továrna na koberce a pokrývky, dříve 2 tisíce dělníků, teď 650. Protože u Ginskye částečně dělají, zněla i zpráva okresního lékaře ve Vratislavicích o něco příznivěji. K lékařským zprávám se ještě vrátím. Zimmermann v Starém Habendorfu, kdysi 130 stavů, dnes 20 stavů, pracuje 3 dny v týdnu. Dělníci se střídají, každý pracuje 3 dny za 14 dní a je mu hůře než nezaměstnanému, protože nebere podporu a nedostává zebračenky. Pollak a synové v Chrastavě, přádelna a tkalcovna; tady v severních Čechách zastavili, a aby se vyhnuli devisovým opatřením, přestěhovali stroje do zemí svého exportu, do Maďarska a do Jugoslaviie, a založili tam nové podniky. „Cosmonosa“ čili Kosmonoska u Hrádku, 40 tisíc vřeten a 1.400 stavů, stojí. (Kosmonoska u Ml. Boleslavi, barevná tiskárna látek, částečně pracuje). Z dolu, který patří Kosmonosce, se omezeně těží. Když byla Kosmonoska v plném provozu, spotřebovala 50% těžby, 30 for uhlí za den. Objednávky prý by měli, praví inženýr, ale banky odepřely úvěr.

Úpadek vysvětlovali pozůstalí ředitelé a inženýři, kteří opatrují mrtvé továrny, až na nepatrné osobní odstíny všichni stejně. Roztržení hospodářské jednoty Rakouska-Uherska. Pokles koruny v roce 1922. Nesnesitelná daňová břemena. Žádné státní dodávky. Devisová opatření a uzavření hranic. Pokles libry a anglická ochranná cla v roce 1931. Naše agrární politika a naprostá neochota českých bank k úvěru.

Jak se zdá, nejdříve vzdorovali Němci a šli o úvěr na příklad k Bodenkreditce, pak po uzavření hranic zase vzdorovala Živnobanka a nepůjčila. Bůh uchovej, abych vystupovala jako advokát těch firem a abych fušovala do národního hospodářství. Vidím jen jeho živé, či lépe řečeno pošlé výsledky, a podobá se, že lidstvo zešílelo.

Když jsme prohlíželi továrnu, chodili s námi nezaměstnaní. Co by nešli, nic nezmeškají. Vždycky na továrním dvoře, než muž, jehož poslal pán, přinesl klíče, se tiše radili, mají-li dělníci jít s sebou dovnitř; ozývaly se opatrné hlasy, obyčejně mistrů také bez práce, že bude lépe, aby nešli, že by se mohlo myslet — aby se neřeklo — Dělníci přitakali, že zůstanou venku, a potom všichni šli. Nedalo jim to.

A tak jsme prošli studenou kotelnou a procházeli sály, velikými jako nádraží a kde se kroky rozléhaly jako v kostele. (Když přádelna a tkalcovna jsou v provozu, je to takový babylon, že není slova rozumět a dělníci se dorozumívají jen posunky a odzíráním). Chodili jsme ulicemi dokonalých moderních strojů, které stojí a znehodnocují se; stojí „kremple“ a „štreky“, „flajery“ a „trostle“, i stará „můla“ selffaktor; stojí stavby i s ochrannými mřížkami, jež rezavějí, a „šagárky“ (Jacquardy), i s galírovacími šňurami; a převodní řemeny puchří. Bývalí dělníci nic neříkali, zastavovali se, zblízka si prohlíželi některý stroj, foukli do něho, jeden si sáhl na válec, a pohladil ho jako koně.

Rekněte, není to bláznivé hospodářství? Na pravo celé čtvrti strojů, jen je spustit, na levo celé lesy rukou, které se vztahují po díle a chtějí dělat a umějí; z ředitele moderního podniku je purkrabí, který hlídá s klíčníkem opuštěný hrad, a z tkalců, lidí od stavu, zástup žebráků. Mají záplatované lokty, a táhne na zimu, a ženy a muži, kteří léta předli a tkali lidem na šaty, nevědí, jestli se pro ně podnikne ošacovací akce.

V pohraničním Hrádku je nevýslovná bída. Po haldách dolu Kosmonosky roste březový háj na saské hranici, přes kterou se pašuje sacharin, a v tom lesíčku můžete vidět, jak pracují „divocí havíři“. Jsou to nezaměstnaní a otevřeli si znova „létací šachty“, aby nakopali trochu uhlí na zimu. Uhlí je to mladé, povrchové, špatné. Musí se dlouho sušit, aby bylo k čemu. Viděli jsme je kopat, muže a ženy, a pracují metodami z dob Václava II. Vykopou komín, spustí na kluzké dno chatrný žebříček, a po něm sestoupí muž. Žena stojí u jámy a spouští koš po provaze. Čeká, až muž naloží vykopané uhlí, pak točí rumpálem a vytahuje, jako se vážila voda okovem ze studny. Když se košík dole dlouho nehýbá, znamená to, že se s mužem v šachtě něco stalo. Nedávno se tam udusili dva uhelným plynem. To víte, nemají tam větrání. Aby vydřevili šachty, porážejí v noci břízky, a to je krádež, mohou za ni sedět, pozemek jim nepatří. Onehdy majitel pozemku, těch opuštěných hald, jednoho přistihl, a sebral mu za trest lopatu a motyčku. Nebylo mu hanba.

V domcích, kde bydlí po šesti, sedmi lidech v jednom pokojíku, se svítí petrolejkami. Je tu sice zaveden elektrický proud, ale dávno jsou všichni odříznuti od elektrárny, že nemohli zaplatit.

Žije se tu o chlebu z plesnivé loňské mouky ze státního skladu (tu mouku nám přinesli dělníci a páchla ztuchlinou) z polévky, brambor, cikorky, sacharinu a margarínu a zdravotní stav vypadá podle těch náhražek. Lékař v Bílém Kostele referoval, že lidé dostávají rakovinu už ve 30 letech, že záškrťová a spalová epidemie neustala ani v létě a že dětskými nemocemi hynuli staří lidé; že děti mají bídné zuby a když by bylo třeba druhé zuby ošetřit, matky prosí, aby je lékař dětem vytrhal, že nemají na léčení. Nezaměstnaní už nepatří do nemocenské pokladny a jsou bez lékařské pomoci, neděje-li se filantropicky. Ale lékaři už také nemohou a rozhodli se, že už zadarmo léčit nebudou.

Hrádek je poslední česká železniční stanice, a ze Žitavy, tamhle ji vidíte naproti, se tendenčně starají, aby československý Němec byl přesvědčen, že příslušník německé říše se má lépe. Na naší půdě žijí říšsko-německí státní občané a berou podporu v nezaměstnanosti z Německa. Hitler prý jim poslal po 20 centech uhlí, fazole, hrách, mouku. Dva tisíce zdejších německých dětí pozvali z říše na zotavenou. Naše vláda to zakázala, ale o ty děti se nepostarala. Je-li tohle moudrá politika, ať jsem jenek.

Mluvili jsme se starosty obcí, vybičoványi muži, kteří už si nevědí rady. Na malých městečkách je to zvláště znát, tam se starosta denně stýká s lidmi, pořád se potkávají, aby se bál, vyjít na silnici k Liberci, každou chvíli ho někdo dohoní a ujišťuje, že přiděl nestačí, chce přidat a chce práci, a tak do nekonečna.

Starosta v Ruprechticích (600 nezaměstnaných) vypravoval: Včera ke mně přiběhl jeden soused docela nepřičetný: jestli mně nedáte víc mléčenek, něco se stane vám anebo mně. A táhl starostu za ruku: pojďte k nám, poraďte aspoň, co mám dělat, od toho jste starosta, pojďte hned, nebo se oběsím. Starosta šel a děti v té rodině křičely, měly hlad. Matka, aby je upokojila, jim dávala pít ohřátou slazenou vodu. Obecní zastupitelstva nám odevzdala materiál, který už se statisticky zpracovává, a žádosti a návrhy. Všichni naříkali na hlemýžďí postup, jakým se vyřizují, nebo, lépe řečeno, nevyřizují povolení na veřejné práce. Stavěla se, pravda, ještědská silnice, ale to nestačí, to bylo 40 hodin práce jednomu dělníkovi za léto. Běží o regulaci Nisy, která z jara vystupuje z břehů a způsobuje povodně. Projekt je hotov a leží prý už 3 roky v ministerstvu veřejných prací. Letošní suché léto bylo jako stvořeno pro vodní stavbu. Všechno měli připraveno, čekali jen na povolení, ale povolení nedošlo. Tak uniká lidem chléb. Až přijde povolení, povídal jeden dělník s pomalým úsměvem, už nebudeme mít sílu jít kopat. Všichni jsme jako mouchy.

Mluvili jsme zejména s nezaměstnanými na vyplněných anketách v Liberci, v Chrástavě, v Bílém Kostele a v Hrádku, a všude cestou. Ať jsme přišli, kam jsme chtěli, všude čekala hromada lidí a chytala se přísllovečného stébla. Tolikrát tu byly komise, říkali, vždycky se všecko sepsalo a pak se nic neudělalo. O hromadném výkřiku o práci už se snad nemusím zmiňovat. Všechn lidský zájem — a jsou to lidé probudili, jak bývá průmyslové obyvatelstvo, lidé bývalé úrovně a kulturních potřeb — všechn lidský zájem se dnes točí okolo „Czechkarty“ (žebračanky, lístku na přiděl potravin, nazývaného podle ministra Czecha). Všichni ujišťují, že měsíčního mléčného přidělu by bylo dost právě na týden. Všichni volají, aby byly lacinější cukr a mouka. Nejhůře se mají polozaměstnaní. Takový dělník vydělá za týden 70 Kč, druhý týden nepracuje, má 4 děti a nebere gentskou ani jinou podporu; Čechovku dostane, až když je 6 neděl bez práce. A jsou i pomocní dělníci, kteří berou 30 Kč za 14 dní. A je tu mládež vyšlá ze školy; práci nedostali, tedy jí nepozbyli, tedy neberou podporu; a jsou tu vojáci, kteří se vrátili, a nemají ani práci ani podporu; malí živnostníci jsou na mizině, pozbyli hromadného zákazníka, dělníky; a vidíte sta šedivých odstínů nezaviněné bídy. Malinký flikař, co záplatoval lidem šaty, plakal (ne obrazně, do slova), že ho přišli zřendovat pro 50 Kč za neoprávněné provozování živnosti — kde by vzal 50 Kč! Vůbec, ty exekuce. Nájemníci bez práce nemohou zaplatit činži a jsou násilně vystěhováváni. Bydlí v liberecké noclehárně bez přístřeší po šesti lidech v pokoji. Nemohou si tam dopřát, aby si denně myli nádobí, protože noclehárna je bývalá továrna, v pokojích nejsou plotny, vaří se na plynu, a plyn je bezpřístřešným drahý na ohřívání vody. Viděla jsem rodinu bydlit v pokoji s okny na chodbu, kde je záchod. V tom pokoji nemohou větrat a musejí celý den svítit. Rodiny bydlí v noclehárně, a majitelé domu mají byty prázdné — týž šílený zjev, jako moderně vybavená a stojící továrna a zástup tísňící se o práci. Majitelé prázdných domů nemohou platit daně, a domy jsou prodávány v dražbě za babku. Jako všude, namítnete, jako na Slovensku a jako na Podkarpatské Rusi a jako po celé republice a jako po celé Evroamerice. Zajisté, krise

je obludný pytel, do něho všechno spadne, do něho se všechno vejde. Jsem daleka toho, abych vydávala obecně zjev přezilého hospodářského systému za výhradně severočeský příznak. Jen jsem se přesvědčila, že je tam ta bída hustší specifické váhy; že je jí víc nacpáno na jeden kubík. Být bez práce tady už není epidemický zjev, ale přirozený stav, to je to zlé.

Lidé jsou tu vyšinití z podvýživy a z nucené zahálky, vratcí, davová neurasteníe. Všude ty hladové visionářské pohledy. Mladý muž, textilák, znamenitý řečník, mluví revoluční řeč, a najednou mu vhrknou slzy do očí; ženy pláčou při řečnických narážkách; viděla jsem jednu na veřejné schůzi vstát, spínat ruce, prosit o pomoc a nahlas se vyznávat z toho, jak se nyní doma vespolek nenávidějí, že už jsou z toho ze všeho šílení. Nemůžeme dál, říkají lidé, co bude? Už nemůžeme dál.

Chodil s námi jeden český dělník z Hrádku, říkal: „Z Prahy na nás volají: Hraničáři, držte se! Braňte se! Braňte nás! A jak pak je budeme bránit, když zatím zdechneme hladu.“

Ať si nás český fašistický tisk prohlašuje za národní zrádce, kteří se paktují s henleinovci, nebo za hloupé Honzy, kteří naletěli germánské lsti, ať si říšskoněmecký tisk využije akce českých spisovatelů ke svému štváčským účelům, aby po svém způsobu vinil z celého zkrachovaného světového hospodaření výhradně Československou republiku — jsme lidé a tam ti na severu také. Je třeba co nejrychlejší a radikální pomoci.

Marie Pujmanová.

poznámky

Kdyby tak někdo místo „Italie“ řekl „Německo“ ...

Za sedmnáct let státní samostatnosti naše politické názory staly se nepochybně světovými. Ještě v roce 1914 nazvali jsme přepadení Belgie loupeží a nechtěli jsme v zájmu spravedlnosti, aby konflikt srbsko-rakouský zůstal izolován. Ale stala se změna. Tuto přeměnu dokonale dokumentuje úvodník Jana Soukenky v „Národních listech“ ze dne 4. října 1935 o sporu Habeš-Italie, který doslovně otiskujeme, jen s tou změnou, že místo Habeš klademe Československo a místo Italie Německo:

„Zdravý rozum se tomu vzpírá, že by se k vůli Československu měla rozpoutat válka evropská. Národové, kterým na československém sporu nezáleží, se budou rozmýšlet, aby byli zavlečeni do velkého měření sil, které si Německo umínilo vyřídít s Československem. Bylo by bezpříkladnou ironií, kdyby Společnost národů, založená Wilsonem proti válkám, způsobila novou velkou světovou válku. Sentimentální ohledy na naprostou československou samostatnost nemohou obstát před velkými zájmy světové politiky. K vůli tomu vyvolávat konflikty rázu světového je politika, které nebude rozumět mnoho lidí v Evropě. Hitler nemohl ustoupit, aby nezačal válku s Československem. Ale zároveň prohlásil, že Německo učiní všechno možné, aby bylo zamezeno, aby tento konflikt dostal ráz a význam konfliktu evropského. V tom je nyní úloha diplomacie, která chce se zasloužit o mír.“

Jak se toto líbí „Národním listům?“ Nepochybně si musíme dát větší pozor při tvoření svých světových názorů. V. Hk.

Kolkování a úřední šiml

Na náš článek v minulém čísle „Přítomnosti“ reagovalo ministerstvo financí úřední zprávou, rozeslanou novinám, ve které zmírňuje křiklavé případy nového výkladu poplatkového zákona, vydaného tiskem. Děkujeme velmi upřímně za tuto zmírnění a také za nezvyklou rychlost, s jakou na náš apel reago-

valo, i když ministerstvo svůj ústup halí do stylisace, která budí dojem, že naše vývody vyvrací a opravuje. Úřední zpráva, rozeslaná tisku, obsahuje vlastně nový výklad některých odstavců poplatkového zákona, když se ukázalo, že výklad, obsažený v námi kritizovaném výnosu, je nespravedlivý a také někde nesmyslný. Říká nyní ministerstvo:

1. „Objednávky knih a jednotlivých čísel časopisů, kolku nepodléhají, nejsou-li v nich uvedeny ceny, a poznámka, že určitá částka se zaslá v připojených poštovních známkách, uvedením ceny není“. Prohlášení toto je novum, neboť ve výnosu námi kritizovaném stálo, že pod slovem cena zboží nerozumí se jen cena vyjádřená v číslicích, že k zpoplatnění stačí, je-li vyjádřena „třeba jen nepřímou, na příklad odkazem na ceník, na inserát, na běžné ceny, na jinou, na příklad předešlou objednávku a podobně“. Půjde-li tedy o objednávku knihy, časopisu nebo jiného značkového zboží, jehož cena je pevně stanovena výrobcem, vyhne se občan zpoplatnění hravě. Většina zboží nemá však pevných cen, jde o různé kvality a také o různá množství, rozlišovaná právě cenou. Na příklad krabice vaseliny může býti malá krabička za 3 Kč, ale může být také krabice, obsahující 1 kg vaseliny za cenu daleko vyšší. Nebo: káva přichází do obchodu v tolika různých směsích tak, aby si konsument mohl vybrat kvalitu a druh podle své kapsy. Při objednávkách těchto druhů zboží je konsument i živnostník v horší situaci. Uveďme názorný příklad:

Hospodyně, bydlící na venkově, chce objednat korespondenčním listkem u svého dodavatele v nejbližším okresním městě 1 kg kávy. Napíše-li „pošlete mi 1 kg kávy“, nepodléhá tato objednávka žádnému poplatku. Druhú kávy je však několik a hospodyně potřebuje obchodníka říci, který druh chce. Napíše-li „pošlete mi 1 kg kávy, ten druh, co stojí 1 kg 45 Kč“, podléhá tato objednávka buď poplatku z nabídky, t. j. 5 Kč, nebo poplatku z kupní smlouvy. Ministerstvo financí říká nyní blahovlnně, že i když takovýto jednací listek nenese všechny znaky kupní smlouvy, může býti jako kupní smlouva zpoplatněn, činí-li poplatek z kupních smluv méně než 5 Kč. Podle výnosu ministerstva, vydaném v Orbisu, podléhá poplatku z nabídky nebo z kupní smlouvy i taková objednávka, která by v našem případě zněla takto: „pošlete mi 1 kg kávy, druh, jaký jsem už od vás jednou měla“, nebo: „pošlete mi 1 kg kávy, kterou inserujete v Národní Politice“, nebo: „četla jsem váš ceník a objednávám 1 kg kávy druh značky B“ atp. Naše hospodyně si s tím pravděpodobně hlavu lámat nebude a odešle objednávku bez kolku. Přesune tím jen odpovědnost na živnostníka, který nemůže oneh listek zahodit, protože jej potřebuje jako doklad k účtu a nalezne-li jej u něho finanční orgán, zaplatí mnohonásobnou pokutu. Uvážíme-li, že námi kritizovaný výnos na stránce 44. výslovně říká, že nelze korespondenci zemědělce, lesníka, rybáře se svým dodavatelem považovati za korespondenci obchodní, že tedy předpisům o kolkování také podléhá; vidíme, že nejde jen o zpoplatnění objednávek potřeb domácnosti, nýbrž že tento výklad zákona uvaluje vlastně na všechno obyvatelstvo vesnic, pokud je nuceno objednávat zboží písemně, novou daň z obrátu. Prohlášení ministerstva, že přihlášky k odbírání časopisů nikdy kolku nepodléhají, je příliš malá náplast na tuto velkou ránu.

2. „Účetky, kterých se užívá v restauracích a bloky pokladen National nepodléhají kolku (říká nyní úřední zpráva ministerstva) ani tehdy, je-li z nich jakýmkoliv způsobem zřejmý majitel restaurace nebo obchodu, není-li na nich označen druh zboží. Je tedy nyní zjednáno jasno, neboť tiskem vydaný výnos tyto věci velmi zatemňoval. Čteme tam totiž, že za účtů kolku podléhající jest považovati listinu, z níž jest zřejmý „důvod vzniku pohledávky a výše pohledávky“. Tento důvod vzniku pohledávky „může býti naznačen jakkoliv, k údaji o jeho výši stačí uvést tolik, aby bylo lze ji alespoň vypočítati, také stačí, je-li uvedena celková suma bez podrobného výpočtu. Název písemnosti nerozhoduje, rovněž ne způsob, jakým je písemnost sepsána, také dopisy, seznamy, výkazy, knížky, dodací listy, pokladniční listky, bloky jsou podrobny kolku, mají-li uvedené náležitosti“. Takhle vypadala situace před úřední zprávou ministerstva financí, nyní víme, že účtenka v restauraci a blok pokladen National nepodléhá kolku, má-li uvedeno jméno majitele závodu a celkovou sumu zboží bez označení o jaký druh zboží jde, má-li však celkovou cenu zboží s označením druhu, pak nesmí nésti jméno majitele firmy ani jeho reklamu.“

3. „Objednávky psané do bloků, ve kterých se jméno dodávající firmy uvádí jen tiskem v záhlaví, nepodléhají kolku. Kolku by podléhaly jen tenkrát, kdyby byla dodávající firma uvedena také v adrese objednávky, nebo v jejím ostatním textu,

buď výslovně, nebo odkazem na firmu, uvedenou v záhlaví.“ To říká nyní úřední zpráva, což znamená chvályhodný ústupek oproti výkladu obsaženému ve zmíněném výnose, neboť umožňuje všem firmám, které používají objednávací bloky, aby text objednávek upravily tak, aby kolku nepodléhaly. Podle nového výkladu ministerstva financí může takový objednávací listek nésti jméno dodavatele a jeho obchodní značku, nesmí však další text obsahovat nic, co by nasvědčovalo, že je tomuto dodavateli adresován. Nesmí tam být na příklad „objednávám u V á s“, nýbrž prostě jen „objednávám“.

Úřední zpráva ministerstva financí nás poučuje, že zákon nelze změnit bez sněmovny. Nejsme tak naivní, abychom to nevěděli. Protestovali jsme však a protestujeme ještě dále proti tomu, že je bez důvodu vykládán zákon proti vžitě praxi. Za 60 let trvání poplatkového zákona měli jsme již mnoho vládních režimů v ministerstvu financí, žádnému ale nenapadlo vykládat zákon tak, že písemná objednávka hospodyně na 1 kg kávy s označením jeho ceny je buď nabídka, podléhající poplatku 5 Kč, nebo kupní smlouva, podléhající poplatku z kupních smluv atd. Objednávací listy, debetní noty, zakázkové knížky znal obchod jistě víc než před 30 lety a nikoho nikdy z úředníků finanční správy nenapadlo tyto pomocné tiskopisy označiti jako dokumenty podléhající kolku, až nyní, v době pro obchod tak těžké, kdy se vybírá ze všeho 3procentní daň z obrátu. Poplatkový zákon s novými výklady je zvláštní druh síta, které velkým umožňuje proklouznout, malí v něm však pro neinformovanost uvíznou. Měla-li finanční správa na mysli vyvolat možnost nepřehledné řady pokut, splní nový výklad poplatkového zákona plně své poslání. Prohlášení ministerstva financí, že chce urychleně navrhnouti novelisaci poplatkového zákona, je jistě chvályhodné. Zatím by se doporučovalo, aby úřední zpráva, která výklad zákona v některých bodech zmírňuje a vyjasňuje, byla vytisknuta a příkládána k oné brožurce, kterou vydal O r b i s, dále, aby ministerstvo financí poslalo podřízeným orgánům tajný příkaz, aby poklesky související s objednávkami do 200 Kč nebyly vůbec stínány. Jinak natropí nová praxe, aniž vynesla státní pokladně nějaký zisk, mnoho nespokojenosti vrstev, na jejichž poměru k demokracii velmi záleží.

A nyní malý doslov. Československý tisk přispěchal nám v této věci rychle na pomoc a je tedy také jeho zásluhou, že se věci tou aspoň zčásti hnulo. Zcela jinak se zachoval časopis, od kterého bychom to bývali nejméně čekali: „Hospodářská Politika“. Tento časopis glosoval náš článek tak, že se nepozastavil vůbec nad tím, že je zde vykládán zákon proti praxi, která se za 60 let zřítla, nýbrž mentoruje nás, že, obviňující je z fašismu, krivíme úředníkům v ministerstvu financí, kteří prý jsou zde jen proto, aby vykládali zákon. Pisatelé tohoto článku říkáme přátelsky: fašismu nepomáhá na nohy jen jeho stoupenec nebo korteš. Daleko účinněji pro něj pracuje člověk, hlásící se k demokracii, který se nechová, jak se na demokracii sluší a patří, na příklad žurnalista, který pro samé pěstování styků s ministry a sekčními šéfy zapomíná na svoji povinnost obhajovati zdravý rozum proti úředním šimlům. Situace naší výroby a našeho obchodu není jistě záviděníhodná, jestliže strana, kterou financuje, podniká dobrodružné politické výpravy a vyřazuje se tím na léta z vlády a žurnalistika, která má hájiti jeho zájmy, z pohodlí, aby nepřišla o své informátory ve vysokých úradech, kárá toho, kdo má jiný názor na poslání nezávislého, demokratického tisku a nepřenechává kritiku zlořádu jen komunistům a fašistům.

Karel Kubata.

Pod svícem tma?

O prázdninách a ještě po prázdninách vládli v poslanecké sněmovně řemeslníci a vládli tak dlouho, že i poslanci měli obavy, budou-li se moci sejít. S uklidněním proto četli zprávu o schůzi předsednictva poslanecké sněmovny, dle níž bylo

„zjištěno, že úpravy tyto budou včas hotovy a že zpoždění jejich zahájení nebylo zaviněno orgány sněmovními, nýbrž bylo způsobeno pozdním vyřízením žádostí za povolení potřebných prostředků.“

„České slovo“ pak konstatovalo, že předsednictvo poslanecké sněmovny nemá vlnu na zpoždění oprav v poslanecké sně-

movně, ale že vina jest na ministerstvu veřejných prací a financí, na referentech v těchto ministerstvech, kteří včas nedali ani povolení, ani peníze, ač jim musilo být jasno, že na konec k úpravě dojíti musí. Státní správa nevyřídila tedy včas to, čeho bylo zapotřebí, aby opravy v parlamentě byly včas provedeny. Nepoloží si mnohý otázku: jak pomalu se asi musí projednávat různá povolení staveb a jejich finanční úhrady trochu dále od Prahy, když státní správa — jejíž činnost má kontrolovati parlament — nedovede včas zaříditi to, co potřebuje zákonodárny sbor? Jak dlouho musí takové povolení stavby i úhrady trvat v Budějovicích nebo Liberci, v Užhorodě nebo v Plzni, když velké zpoždění nastane v Praze, kde z parlamentu jest do ministerstva financí nebo veřejných prací malý kousek cesty? Nedovede-li státní správa včas zaříditi to, co potřebuje parlament, jak můžeme očekávati, že vyřídí včas a rychle povolení, na kterém není účastněna instituce tak důležitá, jako — náš parlament? Nevyhoví-li včas státní správa zákonodárnému sboru, jak možno doufati, že rychle vyhová žádosti instituce, která nemá takovou autoritu?

Ale jest tu ještě jedna další věc: předsednictvo poslanecké sněmovny by jednou mělo sděliti, kolik až dosud stály různé opravy, adaptace, přestavby a přístavby našeho parlamentu. Rudolfinu se přestavuje a upravuje už od doby, kdy po prvé se v něm sešli poslanci. Jest stále zařízení Rudolfina tak nedokonalé, že musí být ustavičně zlepšováno? Mohlo by předsednictvo poslanecké sněmovny říci, kdy již ustane stavební ruch v Rudolfinu? Či neměla by úsporná a kontrolní komise jednou říci své slovo o stavební horoře v Rudolfinu? Jsou poslanci, kteří při hovoru o této kapitole z Rudolfina mávnu rukou zlobně a bezmocně, nevrle i resignovaně. V. G.

Zase celibát ve státní službě?

Známe Englišovo memorandum obsahuje mimo návrhy rázu čistě hospodářského i několik doporučení, jichž hospodářský význam ustupuje hlediskům jiným, politickým a sociálním. Domníváme se, že tato jiná hlediska ponechal autor memoranda posouzení politiky, takže k nim ve svém memorandu nepřihlížel. Máme při tom zejména na mysli požadavek propouštění všech vdaných zaměstnankyň ze státních a jiných veřejných služeb.

Věc stává se aktuální tím, že některá odvětví státní správy začínají o tomto předmětu již vážně uvažovati, a na příklad finanční správa na Moravě chystá se již v nejbližší době přikročiti k hromadnému propouštění vdaných zaměstnankyň, k němuž již vykonala všechny přípravy.

Otázka sama byla v tomto listě již několikrát probírána a prodebatována se všech hledisk. Zdá se však, že je nutno znovu se jí obírat i upozorniti veřejnost na všechny nejdůležitější momenty, jelikož přípravy, o nichž jsme se zmínili, nasvědčují tomu, že věc má být provedena ve vší tichosti, aniž byla předem veřejně přetřásána — zkrátka jako všechny věci, s nimiž neradi chodíme na denní světlo.

Nejdříve si otázku všimněme s hlediska státní pokladny. Zde nemůže být pochybností o tom, že hromadné propouštění vdaných zaměstnankyň — přes to, že jde o poměrně nevelký počet vzhledem k zaměstnaneckému celku — by znamenalo pro finanční správu určité náhlé zatížení. Odbytné, které by propouštěným zaměstnankyním bylo nutno podle zákona vypláti, tvoří dosti slušnou částku, pohybuje se u většiny zaměstnankyň mezi 10.000 a 20.000 Kč. Vedle tohoto okamžitého zatížení by přistoupilo výdajové zvýšení rázu trvalejšího v podobě platů těch, kteří by na místa propouštěných zaměstnankyň nastoupili, neboť je známo, že po provedení úsporných opatření z roku 1932 a 1933 jsou vdané zaměstnankyně nej-lacinějšími pracovními silami ve státní službě. Jejich platy rozhodně již nelze považovati za spravedlivou odměnu práce, kterou konají, nýbrž pouze za jakousi podporu k ulehčení rodinných břemen, jichž tíže jedině je nutí, aby v tomto namnoze ponižujícím poměru dále setrvaly. Na provedeném propouštění těchto zaměstnankyň by stát nevydělal ani haléře, naopak by to pro něj znamenalo zvýšení výdajů.

Vezměme nyní v úvahu stanovisko národohospodářské, o něž patrně Engliš svůj návrh opřel. Ocitujeme tu nejdříve výrok z jeho serie článků, které pod názvem „O nouzi v nadbytku“ uveřejnil v „Lidových novinách“: „Řízené hospodářství v době nouze může spočívat v tom, že dočasně se zdržují v populačním a nevýdělečném reservoiru síly, které mají dostatečně zaopatření u svých rodičů a u manželů...“ Z tohoto čistě hospodářského požadavku ovšem ještě nevyplývá, že ty síly, které by se měly „zadržet v populačním a nevýdělečném reservoiru u rodičů a manželů“ by musely nutně být právě jen

vdané veřejné zaměstnankyně, ke kterémužto závěru Engliš patrně dospívá. Při tomto způsobu uvažování by totiž bylo hospodářsky stejně odůvodněno, aby se ze státní služby vzdálili i všichni mladí úředníci, jichž rodiče by je ještě mohli uživit, případně aby byl z veřejné služby propuštěn úředník, jehož manželka je zaměstnána v soukromých službách za takový plat, že by uživila i svého manžela. Dosavadní úspěšná opatření postupovala ostatně při omezování příjmů státně-zaměstnanecských manželských dvojic tak, že srážkou činovného postihla plat toho z manželů, který byl číselně menší. Zda by se postupovalo podle této jistě chvalitebné zásady i dále, kdyby se mělo přikročiti k propouštění? Zda by byl propuštěn na příklad muž v těch případech, kde manželka vydělává více a kde tedy ji spíše je považovati za živitelku rodiny? (Těchto případů není málo ve veřejných službách.)

Uvádíme tyto groteskní případy jen proto, abychom ukázali, že z ryze z národohospodářského hlediska, bez přibrání zřetelů jiných, nelze dospěti k paušálnímu požadavku propouštění vdaných úřednic. Při tom ani nepřehlídíme k tomu, že by šlo o opatření, které by pro zmírnění nezaměstnanosti bylo kapkou vody na rozpálenou plotnu. Těch několik stovek míst, která by se takto uvolnila, nepadá v poměru k celkovému počtu nezaměstnaných vůbec na váhu, takže výhoda, kterou by snad nezaměstnaná mládež zdánlivě pocítovala, nebyla by ani zdaleka vyvážena morální a politického zla, jež by způsobila. Při tom nesmíme zapomínati, že mnohé z vdaných zaměstnankyň zaměstnávají pomocnice v domácnosti, posluhovačky a podobně, které by pak jistě propustily, nemohouce je platiti a jsouce donuceny jejich práce vykonávati samy, čímž by se zamýšlený výsledek stal ještě problematičtější. Otázka je ovšem, odešla-li by tato zaměstnankyně vůbec do domácnosti a nedala-li by raději přednost zrušení této domácnosti — dobrovolným rozvodem, k čemuž by ostatně mnohé z nich byly z hospodářského důvodů prostě donuceny.

A tu jsme u dalšího bodu, snad nejzávažnějšího. Propouštění vdaných zaměstnankyň by bylo opatřením namířeným v první řadě proti mladým, proti těm, jimž krize a v jejím důsledku ubohé platové poměry nedovolují uzavíratí sňatky leč v letech příliš pozdních a jimž jedině výdělečné zaměstnání obou jedinců dovoluje založiti rodinný krb. U nás se otázkám populačním na rozdíl od jiných zemí věnuje pozornost velmi malá, ba možno říci žádná. Neboť jinak bychom asi nemohli býti státem, který snad jediný v Evropě nejtěživější břemena hospodářské krize uložil na bedra té generace, která se má postarati o zdatný populační dorost národa. Celé naše zákonodárství bytové, mladým nepřející poměry platové a postupové, instituce aspirantů a praktikantů, poměry v advokacii a v lékařství jsou toho doklady nikoliv jedinými. Odníti při tom ještě i možnost výdělečného zaměstnání mladým ženám, znamená zničití tisíce mladých manželství, jež se dnes sotva protloukají, a znemožnití dalším tisícům vejíti v zákonný poměr. Uvědomili si toto ti pánové, kteří se již nemohou dočkatí okamžiku, kdy budou podepisovati propouštěcí dekrety vdaným státním zaměstnankyním?

A nakonec ještě úvahu všeobecnou. V naší ústavní listině stojí věta, na niž jsme právem hrdi, která nás v demokracii staví po bok, ba i nad některé vyspělé demokracie západní. „Výsady rodu, pohlaví a povolání se neuznávají“. Ještě před dvěma lety stála podobná věta i v ústavě rakouské, až klerikální reakce dosáhla také tam propouštění vdaných žen ze státních služeb. A ještě jedna velká říše posílá ženy do kuchyně, prikazujíc jim jako jediný úkol — roditi syny pro válku budoucnosti. Máme teď i my následovati těchto příkladů? Nepíšeme to snad proto, že bychom byli nějakými nadšenými cititeli sufražetek a radikální emancipace žen. Ale může býti mravnosti v manželství, v němž hospodářská závislost ženy jemu dává povahu obchodu — prodeje duše i těla ženy za její hospodářské zaopatření? Vidíme v hospodářské samostatnosti ženy i vdané něco více než politickou vymoženost demokracie a socialismu — vidíme v ní etické povznesení ženy, vysvobození z „bílého otroctví“ a postavení poměru muže k ženě na pevnější etický a mravní základ.

Snad by to bylo přece jen škoda obětovati jednomu odstavku hospodářského memoranda . . .

Přece praktické českoslovenství?

„Prítomnost“ už několikrát upozornila na nutnost změny československé politiky personální. Ukázala na množství škod, které na věci československé napáchal dosavadní systém, podle něhož Slováci jsou umísťováni jen na Slovensku a Češi jen v zemích historických. „Prítomnost“, žádající změnu této politiky, tlumočila tím jen přání těch, kteří s obavami sledují stále

oddalování Slovenska od zemí historických a vidí podvratný důvod jeho v separatistické personální politice pražské.

Nedávno přijal ministr pošt zástupce poštovních organizací československých na Slovensku. A ti s ním jednali o nutnosti přidělování nově přijímaných sil ze Slovenska do zemí historických a naopak. Ministr nutnost změny dosavadní personální politiky pro svůj resort uznal. Věříme, že dr. Franke nezůstane při platonickém uznání a že prakticky změnu provede. — Bylo by však škoda, kdyby celá věc nebyla, dříve než bude provedena, pečlivě rozvážena. Návrh poštovních zaměstnanců mluví o nově přijatých silách. To není právě nejsprávnější formulace. Nově přijatých sil bude v dohledné době poměrně málo. To je první důvod, který mluví proti úzké formulaci poštovních organizací. Důvod druhý spatřujeme v tom, že změna personální politiky by se nově přijatých sil dotkla velmi citelně postránce finanční. Byli by jí postiženi alespoň ti úředníci aspiranti, kteří by jinak mohli být umístěni doma. To je důvod, který by zastání separatistického systému, ať už na straně české nebo slovenské, jistě proti změně personální politiky uvedl v první řadě. Bylo by proto snad lépe, kdyby došlo k výměně mladých zaměstnanců, třeba byli už zaměstnáni.

Prakticky proveditelná je věc takto: Slovák musí si odsloužit určitou dobu (na př. 2 léta) v zemích českých, a stejně český úředník, ze zemí historických, na Slovensku. Po uplynutí této doby bude takový zaměstnanec na vlastní žádost přeložen zpět na Slovensko nebo do zemí historických. To je, myslím, řešení jednodušší i účelnější než automatická obligátnost zpětného přeložení. Poněvadž mladí lidé, kteří vědí, že ze svého nového místa nebudou musít odejít, leč na svoji žádost, se podle toho (třeba i když ne hned) zařídí. Dosavadní zkušenosti, ať už se slovenskými úředníky v Praze nebo s Čechy na Slovensku, pro to mluví.

Dr. Vladimír Henzl.

Co bolí československého vojáka

V dnešní mezinárodní vážné situaci je nesporně důležité zajistiti si spokojenost a oddanost armády. Záložníky — čsl. státní zaměstnanci z let 1926—34, dožadující se vloni v provinční marné spravedlivého započtení vojenské služby (bez peněžitých doplateků) — zaráží a bolí, že při výpočtu křivd a bolestí naší armády byli opominuti. A přece jistě není rozumné a správné podceňovat náladu těchto 21.000 za službu vlasti dosud poškozovaných státních zaměstnanců. Či předpokládají původci neprozíravého loňského sněmovního rozhodnutí, že odmítnutí záložníci prodělávali letošní přísné a deštivé manévry, zatím co jejich starší kolegové-nevojáci trávili 3—4 týdny v suchu nebo v lázních a s měsíční gáží dávnou (před 1½ rokem) o jeden stupeň vyšší, radostně a s nadšením? Zdá se jim spravedlivé, že na př. záložní důstojník, mající (kromě odbyté vojenské služby a 3 prázdninových cvičení ve zbrani) ne bez výloh a nepohodlí absolvovaných 7 instrukčních celoročních důstojnických kursů, pověřený bezplatným výcvikem mládeže v brannosti, v civilu odb. učitel, je za toto vše o 1½ roku platové pozady proti svým spoluzákům-nevojákům i spoluzáčkám? (nemajícím ani zmíněných mimopovinností!) 1½letá vojenská služba jej však poškodila kromě značné měsíční ztráty (150 Kč) i o jednu vloni zavedenou postupovou taxu (80 Kč měsíčně; jednotlivce celkem tedy o 230 Kč měsíčně!), které jeho spoluzáči dřívějším postupem unikli. Je tato ztráta důvodem k radosti nad službou v armádě? Není to přímo absurdní, že učitele-vojáka platově o půl roku předstihl celý ročník nižší, i spoluzák, který propadl a začal o celý rok později? Stejně na pováženou je výsledek loňských drahých protestních schůzí, peticí a veškerých bojů těchto mladých, sotva dostatečně placených lidí: o 8 let zápasili, z a počtení vojn a spravedlivé platové přiřazení k spoluzákům, ne v y m o h l i s o b ě, jimž se léta křivdilo, ale těm, kteří teprve nastoupili a nespravedlnosti nepocítili! Čeho se tou křivdou dosáhlo? Že se rozjítřili a znesvářili ti, kde na přátelském jednotném duchu a svornosti tolik záleží: naše vojsko.

Od prosince 1934 máme totiž:

1. Vojáky osvoboditele-hrdiny, kteří za nezaplacené služby republiky mají dvakrát až třikrát započítánu vojenskou službu.
2. Vojáky, mnohé dosud špatně republikány, kterým je stará vojna rakouská, rozhodně protirepublikánská a protičeská započítána a zhodnocena.
3. Máme dokonce i nevojáky, kterým se vojna čítá (ženy zaměstnané už za světové války).
4. První vlastní vojáky z let 1918-26, jimž republika neukřivdila a vojnu započítala.

5. 21.000 vojáků z nešťastných let 1926-34, trestaných za službu vlasti peněžními ztrátami.

6. Šťastné vojáky po roce 1934, jimž to, po čem jejich předchůdci 8 let toužili, spadlo do klína.

Jen sebezapření a láska k republice pomáhá odmítnutým mlčet a konat povinnost. Ale je rozumné, poctivé a prozřetelné mlčet a hřešit na jejich trpělivost? Či Rašínovo „za práci národu se neplatí“ se vztahuje jen na těchto 21.000 záložníků čsl. armády? Ks.

literatura a umění

F. Peroutka:

Jak to říci zdvořile?

(K nové sezoně v Národním divadle.)

Nedávno otiskli jsme zde článek o otázce šéfa opery v Národním divadle, ale to neznamená, že otázka šéfa činohry neexistuje. Jen bytost zcela otupělá výkony naší první činoherní scény a následkem toho bytost s oslabenou vnímavostí uměleckou to necítí. Bohužel patří mnoho našich kritiků mezi takové bytosti.

Před prázdninami se hodně debatovalo o umělecké úrovni činohry Národního divadla a o tom, co by se mělo počít, ale kdyby každá debata měla mít tak málo výsledku, pak by bylo lépe nedebatovat vůbec, poněvadž není důstojno pronášeti řeči, kterých si nikdo nevšímá. Pochybuji, že pod vlivem této pronikavé debaty rozhodující činitelé v ústavu, o němž bylo diskutováno, přenesli jediný akt se stolu na stůl. Činohra Národního divadla vchází do nové sezony za ještě nepříznivějších podmínek uměleckých, než kdykoliv za posledních patnáct let. Víím dobře, kdo byl Hilar. Byl to, jak Hennequin o komsi praví, „genius vadný“. V jeho práci mísily se věci znamenité i těžko snesitelné. Přes přátelství, které nás pojilo, nikdy se mi nepřestaly protivit jeho expresionistické záliby. Zůstal trochu dlouho vězet v módě, která v samotném Německu, jež ji vynášlo, rychle přešla. Ostatně v poslední době, po nemoci, to bylo už jen půl nebo čtvrt Hilara. Vnitřně zlomený a před nadřízenými byrokraty skoro dojemně polekaný člověk. Muž, který cítí, jak z něho vyprcháávají síly, a který se třese o svou posici a snad o svou existenci. Výbuchy starého divošství střídaly se s periodami ochablosti. Kormidlo zvolna vypadávalo z jeho rukou. A přece to byla poslední postava mezi těmi, jež v Národním divadle nevystupují před kulisy, která měla na sobě zcela zřejmý rys velikosti. Co zbývá, je nasládlá nebo nakyslá průměrnost. Obávám se, že v Národním divadle brzy nám všem bude úzko z průměrnosti a bezbarvosti, které se tam nyní bez překážek roztáhnou.

Slyším, že však administrativní ústavu funguje znamenitě. Kdybych byl povoláním účetní, seděl bych snad tedy v hledišti Národního divadla potěšen jako na místě pořádku, které musí lahodit úřednické duši. Snad bych také navrhl, aby se tam pořádaly exkurze žáků obchodní akademie. Poněvadž však uspokojení tohoto druhu jest mnohým z nás odepřeno, nezbyvá nám než pozorovat, jak za zástěnou honosného a nic nepovídajícího verbalismu, který ve Věstníku Národního divadla pěstuje jeho velmistr p. Goetz, mizí z tohoto ústavu všechna verva, všechna intenzita, všechna podnikavost, a jak všechno se posunuje k stadiu

pokojné a nudné přežvýkavosti. Jest mi samotnému nepříjemno, že zase podnikám, jak se říká, útok na p. Goetze a ostatní ty hodné lidi v Národním divadle, kteří mi nikdy nic neudělali. Ale nepřestal jsem věřit ve funkci divadla, byť by to byla ta funkce, že v nás znásobňuje pocit života, a těžko snáším onu lhostejnost, s níž tento národ a tato demokracie drží v prstech zřejmě vadnou květinu svého divadelního umění. Otázka, jaké divadlo máme, je částí otázky naší národní aktivity. A jestliže v této věci užívám mimoděk nějakého zvláště naléhavého přízvuku, tedy patrně proto, že si uvědomuji, že za dnešní stav v Národním divadle je odpovědná generace, k níž náležím, a že selhává. Nikdo nemůže nazvat průbojnou aktivitou nebo údobím intenzity to, co naše generace na divadle provozuje. Je to spíše držení nabytých míst. Máme všechnu skutečnou aktivitu v divadelním umění přenechat komunistům a sami se spokojit tím, co jsem výše nazval přežvýkavostí? Styděl bych se za to. Ale mluvmě si upřímně: jak dnes věci stojí, je premiéra komunistického režiséra nebo premiéra nějakého amerického filmu větší a očekávanější událostí než premiéra na Národním divadle.

Naše divadelní kritika ovšem možná solidárně vystoupí a, dovolávajíc se svého odbornictví, bude ujišťovat, že to s Národním divadlem není tak zlé. Vyloží, že za těch a těch podmínek (začne bitvou na Bílé hoře a porobou, jež následovala) nemůžeme mít divadlo lepší. Možná. Ale to je konec konců otázka temperamentu, jak to kdo snáší. Já tedy se vzpouším a navádím i jiné, aby se také vzpouzeli. Chceme dobré divadlo, nikoliv dobrý výklad o tom, proč je naše divadlo špatné. Z činnosti naší kritiky, která je viditelnými i neviditelnými nitkami spojena s dnešním režimem v Národním divadle, se úplnou a bezohlednou pravdu nedovíme. Naši kritičtí odborníci bohužel bývají takové bytosti, které samým vysedáváním v našem divadle pomalu zapomněli, co je to divadlo dobré, a jestliže nezapomněli úplně, tedy ohlušují své svědomí, aby nemusili ublížit tomu nebo onomu, na kom jim záleží. Pak je ještě jiný druh kritiků: sami o sobě říkají, že jsou divadlem unaveni; zívají už, když vstupují do foyeru; ale nepřestanou psát o tom, co je přestalo zajímat, poněvadž jsou toho mínění, že člověk zbytečně nemá pouštět žádnou veřejnou posici z rukou. Ptal jsem se nedávno jednoho kritika, jaké je jeho skutečné stanovisko k Národnímu divadlu. Po delším váhání odpověděl, že „resignované“. Z tohoto sboru interesovaných, unavených a resignovaných žádný popud k nápravě nevzejde. Tím bychom si už mohli být jisti. Dokonce se tu bude spíše nápravě překážet, protože tento sbor odborníků nemůže připustit, že nemá pravdu. Ale v oné Andersenově historce odborníci také tvrdili, že král má na sobě šaty, a musilo přijít dítě, aby poznalo, že král je v košili.

Národní divadlo nebylo by mohlo upadnout do onoho stavu, jenž ve srovnání se světovým stavem divadelního umění je nicotný, kdyby kritika plně konala svou povinnost. Položili jsme v čelo článku otázku: jak to říci zdvořile? To znamená: jak vylicíti pravdivě dnešní stav našeho divadla a zachovat při tom zdvořilost k činitelům? Pan ministr školství letos na jaře se rozhodl, že na chvíli dá přednost pravdě před zdvořilostí, a vyslovil se, že Národní divadlo nebezpečně blíží se šmíře. Kdo viděl dřevěný puvab

společenských scén na tomto divadle, kdo si všimal tu pěstované konverzace, která není konverzací, nýbrž několika slepenými monology, komu neušlo, že na této scéně houževnatě se udržují nejstarší zlozvyky jako mluvení u rampy do publika, dá p. ministroví školství za pravdu. Každá podružná německá scéna předčí po té stránce naši scénu representační. Ale hanba je, že říci to měl odvahu ministr školství, nikoliv kritika.

Po kolikáté máme opakovat, že hlavní původ zla je v onom nešťastném abonentním systému, který znamená velkovýrobu novinek, běžící pás v divadle, nedostatek zkoušek a přípravy, štvání herce z jedné hry do druhé? Kdysi jsme snad polemisovali proti abonentnímu systému jako proti něčemu, co je možno odstranit. Této naděje jsme se už skoro vzdali. Pro ochablé tvůrčí síly vskutku nejlépe se hodí abonentní systém, který zajišťuje návštěvu automaticky; není třeba se ucházet o návštěvníka kvalitou práce; pan Novotný a pan Truhelka jdou do divadla, když přijde jejich den; neuvidí-li tu nic dobrého, uvidí tu aspoň něco nového, lze-li ovšem mluvit o něčem novém, když člověk po pěti francouzských veselohrách uviděl šestou. Tairov předem upozorňoval filistry, že si ve svém divadle nepřeje jejich návštěv. To je snad extrém; nepřáli bychom si, aby se divadlo oddálilo od prostého člověka. Ale abonentní systém je druhá krajnost: tu se po šosáku široce otvírá náruč, tu jest lákán slibem, že uvidí pěkně jedno za druhým. Paní Anna Sedláčková byla bohyní tohoto filistrovského systému, a vtiskla Národnímu divadlu více ze svého charakteru než kdo jiný.

Žádný herec nemůže dobře vytvořit dvacet nebo i třicet postav do roka. Ale abonentní systém jej k tomu nutí. Nutí jej i režiséra, aby se spokojovali povrchností. Sotva však má smysl přítí se o tyto věci; v Národním divadle není dnes odpovědné osobnosti, která by v sebe měla tolik důvěry, aby se odvážila zřítí výhody automatickosti, jež se skrývá v abonentním systému. Není tu muž, který by se odhodlal vzít na sebe risiko, že s dobrým a pečlivě pracovaným kusem docílí padesáti nebo sta představení, jako jich docílují Werich a Voskovec, E. F. Burián a Vlasta Burián. Není možno někomu namluviti sílu, kterou v sobě necítí. A rozejítí se s abonentním systémem — toť otázka sebedůvěry. Otázka sebedůvěry také pro dramaturga. Nebudeme obdivovati dramaturga, jehož skutečný program by měl míti název „Co rok dal“ a který bez ladu a skladu a bez překážek, jež by mu působil charakter poněkud vyhraněnější, dopraví na jeviště prostě skoro všechno, co se za poslední rok v dramatické produkci vyskytlo. Dramaturg, který zasluhuje uznání, dovedl by vyplniti celoroční repertoár několika šťastně volenými kusy.

Druhá příčina zla: nejen co se týká dramaturgie, nýbrž i co se týká režie a herectví nikomu se nepodaří rozluštit, jaký směr Národní divadlo reprezentuje. Viděli jsme tam nyní představení, ve kterém herci hráli asi třemi různými styly, jež na sebe strašlivě a skřípavě narážely. Také režiséři pozbyli odvahy a nepokoušejí se zladiti disparátní prvky. Hilar ve své knize „Boje proti včerejšku“ psal: „Souhra celku! Jaký to zdlouhavý, krutý, těžký úkol, při němž se

krvácí se všech stran!“ Tuto zásadu donesli s Hilarrem do hrobu. Nikoho dnes v Národním divadle nenapadne, aby krvácel nebo si činil zbytečné nepřijemnosti.

Každé dobré divadlo v divadelní historii opíralo se vždy o určité zásady, kterým dohromady se říkalo směr. Ale ani kdyby se vypsala sebe vyšší cena, pro směr Národního divadla nikdo nevymyslí jméno, neboť n i c nelze jinak pojmenovat než zase n i c. Poněvadž tu není směru, herci jsou ponecháni bez uměleckého vedení sami sobě: rychle vydají ze sebe, co je v nich na přirozeném talentu a originalitě, a pak už se jen opakují nebo tápají. S obavami pozorujeme po té stránce i některé herce zvláště nám milé. Ale sotva jim to lze vyčítat: všude na světě podporuje herce pevné umělecké vedení. U nás, kde toho není, zplání herec rychleji než jinde.

To souvisí s jiným problémem, těžko řešitelným, jak přiznám: věc směru je převážně věcí režiséra, ale na Národním divadle není velkých režisérských individualit. Skoro se zde zapomíná, čím režisér může a má být. Zde klesá režisér téměř do role inspicienta. A jestliže některý vzpírá se tak učiniti, je rychle ostatními činiteli stlačen do bezvýznamnosti. Snad i zde uvažujeme zbytečně, neboť pouhá úvaha režiséra nevytvoří, a bez objevu vynikající režisérské osobnosti je umělecké obroda Národního divadla téměř vyloučena.

V nedostatku silných uměleckých osobností panuje v Národním divadle ten kdo zbývá: byrokracie. To ovšem není umělecký činitel, a v ni bychom jenom úplně neprávem skládali naději na nějaké umělecké povznesení. Panuje zde dokonce dvojí byrokracie: vlastní divadelní byrokracie a pak byrokracie v ministerstvu školství, která ovšem před veřejností dává za své příkazy zodpovídat ředitelství divadla. Dnešní Národní divadlo charakterisuje rozhodná převaha byrokratických osobností nad uměleckými. Tím se o uměleckém stavu a možnostech divadla také snad dost praví.

Konečně by zbýval odstavec, který by mohl nésti titul: vláda žen. Ne těch, které hrají, nýbrž těch, které nehrají, ale jsou s rozhodujícími činiteli spřízněny nějakým legitimním svazkem. Ale jak tohle říci zdvořile? To nevíme, a proto tento odstavec předčasně ukončíme.

Jak má tedy přijíti náprava? Není věcí jednoho člověka, aby to vymyslel. Ale jedno je jisto: nejdříve je třeba rozehnat málo zaslouženou a tupou spokojenost a — zdvořile nebo nezdvorně — po pravdě konstatovat umělecký stav, do něhož se Národní divadlo dostalo. Až tato pravda bude odhalena a zjištěna, mnohým se objeví nesnesitelnou, a všichni dohromady budeme hledat cesty nápravy.

Olga Srbová:

O našem románě

Abych mi bylo dobře rozuměno — chci mluvit o průměrném českém románě. Tedy ne o těch třech nebo čtyřech knihách, které se tu snad objevily v posledních letech a byly uznány za mezinárodní, ostatně bych byla v rozpacích, kdybych je měla jmenovat —

ale budou to ty, jež se vám nebudou hodit do mých dedukcí. Víme dobře, co si představit, mluví-li se o průměrném románě francouzském, anglickém nebo ruském. V prvním bývá zajímavý alespoň autor, ve druhém hrdina, ve třetím prostředí. Náš průměrný román bývá nudný. Především proto, že nechce být za žádnou cenu průměrným a poskytuje smutný pohled jako každá ztracená existence s pocity velikáštvi. Nechce vědět, jak se obyčejně žije a hovořívá, neobrací se k průměrnému člověku jako k hrdinovi ani jako ke čtenáři. Realistický autor neumí kopírovat, surrealistický nás pak nevydražďuje, protože nevíme, čeho se týká jeho snová nadstavba. Protože nejsme literárními historiky, nemůžeme odložit stranou svůj hlad, který zůstává nenasyčen po četbě tolika knížek, ba naopak, roste s potřebou. Nemůžeme proto neobvinít autora a nezamyslet se nad tím, pokud je on jediným vinníkem.

P o z e h n á n í č e s k ý m c h a l o u p k á m .

Většina našich románů čerpá svůj děj na venkově. Je pravda, že z jeho chaloupek vyšlo nejvíce našich básníků, ale je také pravda, že tyto chaloupky jim stály před očima i tenkrát, kdy toho bylo nejméně třeba, kdy žili dávno uprostřed konkrétních událostí, jež se nesnažili vidět přesně. Jejich příklad působil mocně i na jejich městské druhy a působí dodnes na jejich potomky, kteří píší o venkově, jež znají jen z doslechu. Venkovský román tvoří nejobsáhlejší část naší prózy a také tu nejmocnější. Život na venkově se nevzdálil tak mílovými kroky tradice, jako poválečný život městský a kniha, která z něho čerpá, nepozbývá tradiční románové formy. Autor má po ruce tyto dva opěrné body a vytváří dílo, jemuž není co vytknout. To se týče především současného románu slovenského, který se obrací k látkám, jež se u nás zdají vyčerpány. Káže-li se u nás proti sociálnímu realismu v literatuře, musí jít jen o tohoto Urbana nebo Jilemnického, o jediné autory, kteří dovedli spojit tradiční realismus se současnými obsahovými požadavky. Celá škola vznikla proti nim — není to paradoxem?

Venkovský román český je dvojitý. Především ruralistický, to znamená jaksi zemitě mystický, primitivně citový a propagovaný rozhlasem. Ruralistický autor se však neodvází popsat vám, jak se vozí hnůj nebo dojí kráva. Protože se jen cele vydává z oblasti citové, nemůže ji brzkého dne nedočerpat. Jeho výboje mohou být především formální, což u nás stále znamená spíše záležitost jazyka než stavby.

Venkovské motivy také především zpracovává román lidový. Karolina Světlá objevila náměty, jež se zdály v její době zázračnými. Rais a J. Š. Baar tvořili díla, jež jsou jmenována v čítankách na rozdíl od těch, kterými se hemží dnešní lidové časopisy, zvláště ženské, a které stále vycházejí v pestrých obálkách. Vkus pokulhává za objevy. Dnes, kdy je Rais demodé, se objevuje na sta jeho zpotvořených napodobenin, které jsou kýčem, ač o padesát let dříve by byly uměleckým dílem z téhož důvodu, jakoby jím byla díla Vrbova a Haise Týneckého. Říká se, že pro svoji častou mravoučnou tendenci splňují tyto knihy poslání, na které nikdo jiný nepomyslel.

O tom poslání.

Poslání bylo slovo, s nímž naši pradědové vstupovali do literatury. To neznamená, že pocítili náhle po-

libek Musy a jali se bojovat o svoji čest a slávu. Povšimli si jen něčeho, co bylo třeba napravit nebo založit, a protože tomu bylo lze nejlépe napomoci perem, chopili se pera. Tehdy se stávali lidé ze zaujetí novináři a nestávali se jimi z nouze po ztroskotání se sbírkou veršů, tehdy se stávali spisovateli bez soutěží a cen. I když se nám dnes zdají Tylovky povídky naivní, i když se nezačteme s nadšením do Jana z Hvězdy, musíme jim přiznat jednu přednost — ti lidé věděli, co chtějí. Jestliže si dnes literáti stěžují na nedostatek poct nebo čtenářů, především si stěžují na malé pochopení tam, kde měli chápat dříve oni. Máme knihy formálně dokonalé, máme díla komplikovanější nejslavnějších románů, ale vnitřně nedomrlá. Nemusíte chodit až do roku osmačtyřicátého, chcete-li zvědět, co zmůže vůle v umění. Sledujte literaturu v SSSR. Můžete protestovat, že je to tvoření pod diktátem a podle šablon — ten diktát někam směřuje a šablony se osvědčily. U nás není základu, kterého by se autor chopil s přesvědčením a láskou. Snad proto, že příliš podléhá tomu chudičkému diktátu minulého století, který častěji říkal našim autorům do pera: Piš, jak cítíš, místo Piš, jak slyšíš. Nebo proto, že má blíže k včerejším knihám než ke dnešnímu životu. To není řečeno na adresu těch opovrhovaných pravých, kteří nám to nikdy nevyvraceli, platí to i o těch nejnovějších, protože, zdá se, jsme si všichni v přílišném mládí zvykli oddělovat vývoj života a literatury, a válečné romány nám znamenají něco jiného než světová válka.

Hledáte-li poslání dnešního spisovatele, naleznete u toho nejlepšího odpověď v literární příručce. Je pravda, že věříme, že jazyk, kterým je u nás psáno, potřebuje vyčistit a získat novou šťávu, že je nutno odstranit spoustu slov a zavést nová a že to není lehká práce, věříme, že je nutno vlévat vše do nových kadlubů, ale věříme také, nynější stav je tedy dočasný, a že brzo začne v těchto nových formách kypět nový obsah. Protože, díky Bohu, náš venkovský člověk ještě neprestal věřit v to, že mu každá kniha má něco dát, a to něco je totéž, co nazývali naši předkové posláním a čemu se dnes říká třebas tendence v literatuře.

Nemáme buržoasie.

Alespoň v románě ne. Dílo Čapka-Choda se nám zdálo zázrakem a nelenili jsme je navrhnout k francouzskému překladu. Normální Francouz ovšem nemůže pochopit, co nás mohlo u této „Turbíny“ tolik nadchnout. Neví, šťastný potomek národa, u něhož se jakobíni stávali aristokraty a pradelny se nerozeznaly od vévodkyň, že psát o městském člověku je u nás vzácnější než psát o cestách po moři. Neznáme poesie města, ale neznáme ani jeho všedního života a především neznáme jeho člověka. Literatura nám předkládá typy z městské periferie, ale nepřiznává, že i sláva těchto překročila zenit, že jde o víc, než o apačské dobrodružství. Při četbě novin jako bychom nechápali, že tolik věcí se děje v tak těsně naší blízkosti, věci, o kterých nám nikdo nic neříká. Nového nezaměstnaný už svádí pro svou novost k dramatisaci. Ale nová buržoasie neexistuje. Vystupuje především na našich jevištích a my se tváříme, že známe ty slečny, které vyšívající čekají ženicha i jeho, který žije šťastně z otcovy nesmírné gáže. Namlouvají nám, že jsme vlastními dědečky a my neprotestujeme. V umění jako by stále existovala táž představa měšťáka, která

se rodí v komunistické fantasii. Jenže těm alespoň zvedá ruku v hněvu, zatím co autor se s ní mazlí; buď že při tom sní o zašlém dětství nebo že si představuje nedostižitelné.

Něco se změnilo.

Protože, a tady jsme u jádra věci, něco se válkou změnilo. V našem životě, i v tom nejuvednějším, se dějí přeměny, nad nimiž se klene literatura, která po vitalistickém rozbujení sil, po formálních obnovách staví přece stále na něčem, co bylo. Jde tu o typ života i člověka. To, co u nás čteme, se stále týká rakouského občana. V českém filmu hraje hlavní roli Čehona a Kondelík, ať si hraje třeba na demokratického ministra. Mluvit o mladých lidech viděných českými autory znamená červenat se, že jsme dovolili, aby si nás někdo tak představoval. České literatuře chybí typ. Typ, který si ještě nemohl vytvořit ani stát tak mladý, jako je československá republika. Všechno je nejisté a osudy i tváře se mění rychleji než byli zvyklí spisovatelé včerejška. Je těžko je zachytit, a proto se autoři raději obracejí k typům románů včerejších. Nevyčítejme jim to, vždyť i hrdinové jejich předchůdců měli své otce, vždyť typy existují především v literatuře a udržují se knižně, přizpůsobující se různému životnímu standardu. Tento standard u nás buď není nebo zůstal neobjeven. Zdá se, že každý anglický nebo francouzský čtenář ví, jak vypadá pořádný oběd, a že ruský čtenář ví, jak má vypadat. U nás není universálního způsobu stolování, ale může vzniknout i s pomocí spisovatelskou, jako knižní typ vchází v život.

do ba a lid é

Bedřich Pilc:

Citáty z jednoho časopisu

Jsou i negativní dokumenty o kultuře. Náleží k nim německý antisemitský časopis „Stürmer“. Ještě nikde nebyl v tak obrovském měřítku nikdy učiněn pokus, tak zakaliti politickou situaci, jako v Německu týdeníkem „Stürmer“. Kuplet, zpívaný kdysi v kterémsi německém kabaretu, končil refrénem: „Všim jsou vinni jen židé. — Pročpak vlastně jsou židé všim vinni? — To nechápeš? Jsou všim vinni!“ To jest — v kostce — světový názor „Stürmera“.

Jak vznikl časopis „Stürmer“.

List páně Streicherův má již za sebou dráhu, kterou bychom za jiných okolností musili nazvat slavnou. Listů jako „Stürmer“ byl po revoluci úctyhodný počet. Bylo v nich již tehdy ujišťováno, že uvědomělí Germáni nemají nakupovati v židovských obchodech. Když pak obdržely od nějakého židovského obchodu náhodou inserát, daly na určitý čas pokoj.

Poněvadž obecnost tehdy nevěnovalo přílišnou pozornost podobným vyděračským experimentům, běželo o to, aby byl věci dán zajímavější ráz. A poněvadž tehdy právě nastala velká doba pornografie, musil být honem vynalezen zvláštní její způsob, totiž pornografie, vyzdobená germánským nadšením. Tenkrát by ještě nikdo nebyl tušil, že bude pornografie pod znamením hákového kříže slaviti takové triumfy. Dnes otevřeme „Německý týdeník Stürmer“ a na-

jdeme hned na první stránce obrázek, určený k tomu, aby podráždil smysly nenáročných čtenářů: německá služtička, jejíž panenské tvary zřetelně se rýsují pod lehkým oblekem, zděšeně couvá před nestvůrnou chlupatou rukou, židovskou rukou, jak výmluvně prozrazuje veliký prsten s Davidovou hvězdou.

V témže 34. čísle „Stürmera“ najdeme bezprostředně pod tímto pěkným obrázkem ještě několik podrobností o příhodách, které „Stürmer“ obzvláště zajímají.

„Jednoho večera pozorovali dva kamarádi z protějšího domu, že v soukromé kanceláři žida Osvalda hoří ještě po uzavření obchodu světlo. Přistoupili blíže a stali se svědky jednání, které jim vehnalo krev do tváří. Žid Osvald seděl před svým psacím stolem. Před ním pak tančilo ve stavu úplně neoblečeném německé děvče. To, co se dále dělo před očima obou skrytých pozorovatelů, nemůže býti na tomto místě vylíčeno...“

Jinak je obsah listu přesně takový, jako býval. S originálními povídkami o rituálních vraždách se ovšem tehdy ještě nemohlo nic začínati. Předně to nebylo dovoleno a za druhé byla by tehdy ještě naprostá většina německých lidí tomu nevěřila. I tento poměr se však časem, jak známo, úplně obrátil. Naposledy oznámený počet nákladu „Stürmeru“ dosáhl takové výše, že již není daleko vzdálen od nejuspěšnějších německých novin. V neméně než 430 tisících výtiscích je dnes vydáván tento plátek, neobsahující ničeho jiného, než ubohé pokoutní vyděračské listy před 15 lety: totiž denunciace. Vydírání, nejhlupejší padělání skutečných událostí, pornografie.

Jací lidé také dělají dějiny.

Ostatně stal se pan Streicher, vydavatel „Stürmera“, v Německu dnes velmi oblíbenou osobností, na jehož nejnovější duševní výplody nedočkavě čekají statisíce Němců. Nesmíme zapominati: učitel norimberské obecné školy stal se zatím — osobností soudobých dějin...

Požívá již ve Třetí říši všelijakých poct a hodností. Stal se na př. před krátkou dobou na zvláštní návrh říšského kancléře Hitlera členem Akademie pro obnovení německého práva. Hitler ho však i jinak obzvláště vyznamenal: o norimberských oslavách bylo pana Streichera stále viděti v jeho bezprostřední blízkosti.

Před sto lety žil v Německu filosof Hegel, který shledával ve všem dějinném dění manifestaci lidského rozumu. Nepočítal pravděpodobně s tím, že jednoho dne vklouzne přes noc do světových dějin nepatrný vydavatel špinavého antisemitského listu.

Nedejme se tím mýlit: vydavatel tohoto listu manipuluje skutečně s kusem světových dějin. Jest jedním z těch, kdož spoluurčují osud stotisíců židů a stotisíců nežidů. Skeptický pozorovatel historie bude na rozdíl od Hegla nucen konstatovati, že si světové dějiny někdy vyhledávají prazvláštní funkcionáře.

Duchové Hilsnerova procesu.

Nedalo by se tvrditi, že němečtí antisemité mají vynalézavého ducha. Vyprávějí již plných pětset let tytéž historky, a jsou-li usvědčeni z toho, že je všechno vymyšleno, nevezmou toho na vědomí a začnou historku znovu.

Je v tom ve všem vlastně něco naprosto nevěrohodného. Legenda o rituální vraždě je příznakem, který hodně strašil v minulých staletích. Když se před několika desetiletími vynořil zde v Čechách, byl již hodně vybledlý. Poněvadž se od té doby již neobjevoval, zdálo se, že už zmizel se světa. Ale hleďme: příšera se probudí znovu v civilisovaném Ně-

mecku roku 1935. Muž, ktorý sa zasloužil o jej probuzenie, dosahuje najväčších poct a stáva sa členom Akademie pro obnovenie nemeckého práva.

„Stürmer“ priniesol pred nedávnom zvláštné číslo, vyhradené rituálnej vražde, ktoré dosiahlo obrovského úspechu. Tím se však „Stürmer“ nespokojuje: dospěl k přesvědčení, že se uvěří i nejhlupejším tvrzením, jsou-li jen dosti často opakována. Tak má číslo 38 ročníku 1935 tyto duchaplné vývody, došlé z Polska:

„Hebrejci jsou podle přikázání v knize Sohar svými rabíny přidržováni k tomu, aby zákonně platným způsobem nežidy pobíjeli, poněvadž musí býti všichni, kdož neposlouchají židovských zákonů, obětováni Jahvemu. Již tento fakt by měl postačiti k tomu, aby byli všichni Hebrejci, tento národ zločinců (jak je již označuje Emanuel Kant), vyhoštěni z lidského společenstva a učiněni neškodnými.

Hebrejci potvrdili svými činy během staletí strašlivým způsobem toto přikázání Talmudu. Svými ústy však horlivě až dodnes popírali jak toto přikázání tak i skutečnost, že se mu podrobují. Jen někteří odpadlíci tvoří výjimku. Když Julius Streicher vydal zvláštní číslo svého skvělého „Stürmera“, zabývající se rituálními vraždami, onoho listu, čteného zde v Polsku Hebrejci se zděšením a vztekem, ale nesčetnými Poláky s nadšením a zbožností — neměl Juda jiného prostředku, kromě zahájení nestoudného ložového štvání proti Německu. Jím chtěli Hebrejci odstraniti pozornost od vlastních zločinů. Jím chtěli Hebrejci zpadělati hroznou obžalobu z vraždy ve zchytralou štvanci proti hitlerovskému Německu.“

Následuje obvyklé vyličení rituální vraždy, zaznamenané prý polským spisovatelem Noskoviczem v jeho kalendáři pro Velkopolsko na rok 1930:

„O svatodušní peděli 1912 byly nalezeny v Poznani ve Vlastovčí ulici části mrtvoly 19letého jinocha Stanislava Musiala. Prohlídka mrtvoly a znalecké dobrozdání vyjevilo, že se Musial stal obětí židovského rituálního vraha. Zavražděný byl učedníkem v oděvním obchodu žida Kessela. 24. května 1912, tedy krátce před počátkem šábesu, byl Musial poslán svým zaměstnavatelem do jeho bytu. Později tam zaslechla služebná nějaký pád a přidušené sténání, které však ihned umlкло. Svědkyně dále uvedla, že se u Kessela zdržovali již po dva dny na návštěvě dva židovští rabínové“ atd. atd.

Masarykův boj v procesu Hilsnerově byl úspěšným v této zemi, avšak bezúčinným v cizině. Nezdá se, že bude musit být jednoho dne opakován ve světovém měřítku?

Jak lze antisemitismem potírat konkurenci.

Prolistujeme-li tento německý týdeník, napadne nás nutná otázka: ale jaký je smysl toho všeho? Jaký bezprostřední užitek si slibují z tohoto tažení němečtí obchodní křižáci?

Na tyto otázky odpovídá „Stürmer“ a to zejména v rubrice „Dopisy“. V 33. čísle ročníku 1935 nalezneme na příklad toto:

„Viernheim (Hesy-Nasavsko). Židovský řezník Messer prodává nyní — aby mohl nerušeně obchodovati — své zboží německou prodavačkou! Ryze židovské!“

Čimž jsou uvědoměli čtenáři listu samozřejmě dostatečně poučení o tom, že napříště již nesmějí kupovati u židovského řezníka Messera, ale u jeho rasově nezávadné konkurence.

„Svidnice: Učitel Grundwald z katolické chlapecké školy, bydlící ve třídě císaře Viléma č. 10, nemá tušení o národně socialistickém světovém názoru. Bylo nám potvrzeno, že je učitel Grundwald židovským chámem. A takový člověk se nazývá ve Třetí říši vychovatelem!“

„Halle na Sále. Židovské firmy Sobel a Leback poškozují všechny malé německé obchody. Každý, kdo u nich kupuje, zraňuje poctivého německého obchodníka!“

„Ansbach. Majitel pivovaru Adam Fink v Ansbachu je židovským chámem. Uzavírá dosud obchody s lidmi jiné rasy.“

„Lázně Dürrheim, Schwarzwald. Hodláte-li ztráviti své prázdniny v Hechtově pensionu, vydáváte se v nebezpečí, že budete musiti prodlévati pod jednou třešňou s lidmi jiné rasy. Máme ve svém držení původní pohlednici z Hechtova domu. Paní Hechtová mimo jiné na ní píše toto: ‚chci, aby se žid v mém domě měl stejně dobře, jako Arijec.‘ Hechtův pension tedy přijímá židy. Každý Němec si to zapamatuje!“

„Stürmer“ se doslova hemží podobnými dopisy. Jinde zase nalzáme toto:

„Milý Šturmě! V neděli 25. srpna t. r. uspořádala úderná kapela v Gebrothu koncert v sále hostinského Fuchse. Podle místního zvyku staral se hostinský o jídlo a pití. Po krátké hře pojednou úderná kapela složila své nástroje a opustila místnost. Zjistilo se, že hostinský nakoupil předcházejícího dne maso a uzeniny u židovského řezníka. K hudební kapele připojili se všichni ostatní účastníci. Utvořili před vraty hostince shromáždění, ve kterém projevili výmluvně své smýšlení o onom židovském chámu a vyhlásili heslo: »Kdo židu jí z ruky, zemře jeho rukou!«“

Ale o tom, kdo opravdu židu z ruky jedl, což jest v každém případě nechutné, se již ve zprávě nemluví. Ani o tom, kolik členů úderné kapely po požití židovské uzenky zemřelo. Hostinský Fuchs se příště ovšem bude musiti varovati toho, aby opět nakupoval u žida.

Bojkot proti židům jest tedy velmi účinně prováděn tím, že jsou všichni, kdož se mu protiví, stavěni veřejně na pranýř. Jestliže však ani to nedostačuje, musí se sáhnouti k vydatnějším prostředkům.

Obchodníci, kteří jsou poskvrnou rasy.

Každý žid žije dnes v Německu obklopen světem nepřátel. Není-li slabomyslným, bude se všemožně snažiti o to, aby je dále nedráždil. A pochopí zejména jejich rasovou nenávisť jako skutečnost, se kterou je nutno nejvážněji počítat.

„Stürmer“ zpravuje v každém čísle o nových, tak zvaných „poskvrnách rasy“. Přihlédneme-li k těmto případům pozorněji, zjistíme, že se při tom skoro vždy jedná o obchodníky. Selhaly-li všechny jiné prostředky při odstraňování nepohodlné konkurence, zapůsobí taková pohádka o poskvrnění rasy neobyčejně vhodně:

„Lichtenauská rasová poskvrna! Žádná selka, žádná vesnická dcera, žádná děvečka nebyla jistá před starým obchodníkem dobytkem Abrahamem Kauffmanem. Ještě před nedávnom pokusil se znásilniti mladou nevěstu, která měla čtyři dny před svatbou. Jen voláním o pomoc a přispěcháním matky bylo starému židovi zabráněno v jeho zločinném skutku. A jaký otec, takový syn. Mladý Herbert Kauffman vycvičil se již velmi záhy v mravech svého otce. Obchod dobytkem přiváděl ho do všech selských domů bádenského kraje. Nevynechal žádné příležitosti, aby nezneužil paní a dívek, které byly samy doma, pro své talmudské rejdy, a použil k tomu nejednou násilí, nemohl-li jinak dosáhnouti svého cíle. Také Herbert Kauffman je si dobře vědom toho, proč v Bádensku tak mnohé selské dítě má zcela zvláštní vzhled.

Bádenská tajná policie zaměstnává dnes muže, kteří si jsou dobře vědomi toho, oč jde. Muže, kteří se všemožně přičiní o to, aby byl konečně učiněn konec trvalému poskvrňování rasy, provozovanému téměř jako na běžícím páse. Bádenská státní policie učinila to, co bylo nutno učiniti: poslala otce i syna do kisslavského koncentračního tábora.“

Arijsťi obchodníci dobytkem tedy mohou triumfovati: zbavili se najednou dvou konkurentů. Nejinak je tomu i v 95 procentech všech ostatních případů „poskvrnění rasy“: uvědoměli Germáni mají tedy krásnou výhodu v tom, že se jejich uvědomělé pobouření také finančně velmi vyplácí...

Potlesk na objednávku.

Lze tomu stěží uvěřiti, ale dobré staré předpisy kočovných komediantů osvědčují se i u národních socialistů jako nejmodernější prostředek k dosažení účinku u obecnstva. Kočovný komediant zajišťoval si úspěch tím, že rozsádl v prvých řadách divadla své přátele, jichž úkolem bylo obstarati potřebné nadšení diváků. Nestačila-li ještě výkonnost jejich dlaní, nezdráhal se přibrati ještě několik schopných návštěvníků, a musilo-li to být, třeba za peníze. Vydavatel „Stürmera“ pracuje podobnými prostředky. Vyrábí si sám svůj aplaus nebo si jej zjednává. A hle: náklad jeho listu skokem stoupá měsíc od měsíce. Čteme na př. v čísle 33 tohoto ročníku zprávu z Kolína n. R.:

„Milý Štürmeře! Bojuješ proti židovství. Některé jiné časopisy se domnívají, že činí také tak. Ale ony svádějí pouze potyčky. Ty však bojuješ.“

Každý Němec ví, jak strašně a hrozně se prohřešil žid na našem národu: Světová válka! Zrada! Revoluce! Inflace! Nezaměstnanost! Rudá vražda! A přesto jsou ještě mezi námi lidé, kteří se domnívají, že mohou zacházeti s tímto pekelným nepřitelem se vznešenou velkomyslností. Těchto pánů bych se chtěl ožádat na jedno: Kdo vytvořil Třetí říši? Snad zástupci vznešeného duchovenstva? Ne a tisíckrát ne! Třetí říši vytvořil Vůdce, který si pevnou rukou podrobil všechny odpůrce!“

Hluboký pisatel dále rozkládá, že je myšlenkovým jádrem národně socialistického hnutí boj proti židovství, a pokračuje takto:

„Právě proto musíme být my, národní socialisté rádi, že máme svého „Stürmera“. V té chvíli, kdy by se židům a židovským chámům podařilo jej odkliditi ze světa, řítilo by se na Německo nové nebezpečí.“

Listy z ciziny.

Mnohem vážněji musíme pojmáti rubriku „Dopisy z ciziny“, která je do tohoto „německého týdeníku“ trvale zařaděna. Neboť strategicky jsou národní socialisté bez sporu na výši: mají velmi vyvinutý smysl pro všechna slabá místa posic, kterých chtějí dobytí. Když prohlásili antisemitismus za jeden z hlavních bodů svého programu, byli si dobře vědomi toho, jak snadno lze tím Němce nakaziti. A rozšiřují-li cílevědomě a s vynaložením velikých nákladů svoji antisemitskou propagandu i do ciziny, počítají s tím, že se i u jiných národů vyskytnou možnosti tohoto druhu. Především však doufají, že si tímto způsobem nejspíše získají přátelské porozumění pro národní socialismus. I když se nechápe všechno ostatní, co se děje v Německu, získá jim alespoň jedno — tak alespoň pevně věří — sympatií největší části světa: jejich boj proti židovstvu.

O pokrocích tohoto boje nechávají si také trvale posílati zprávy z celého světa. Tak na př. píše v čísle 37 ročníku 1935 národně socialistická nizozemská „Arbeiders Partij“:

„Velečtý pane Streichere! Národně socialistická nizozemská dělnická strana konala 28. června 1935 pod vedením majora Kroyta svůj třetí sněm. Němečtí hosté, kteří nás při této příležitosti navštívili, nesekali se při tom s přílišnou pohostinností. Děk nepochopitelnému nařízení starosty města Mymwegen, ve kterém se sněm konal, si neodnášeli příliš dobrého dojmu o Holandsku. Při tom navštívili nás ve velmi značném počtu. Pod vedením kamaráda van den Heuwela přišlo k nám z jediného Mühlheimu 200 mužů, parníkem přibýlo 750 dalších osob.“

Zdá se, že hosté opravdu tenkrát nebyli v Holandsku příliš vlídně přijati. Dopis podává zprávu o tak zv. „teroristických akcích“, které byly proti nim podniknuty a které jsou samozřejmě připisovány holandským židům. Přesto však asi došlo jen ke zdařené demonstraci, neboť nakonec měl vůdce holandských národních socialistů možnost prohlásiti:

„Tehdy teprve opět budeme Nizozemci, až bude vláti hákový kříž nad holandskými nivami!“

Ostatní dopisy ze zahraničí bývají s obzvláštní oblibou psány ženami. Jakási sličná Dánka na př. popisuje, do jaké míry se jí protiví židé, kteří se přistěhovali do Dánska. Hitlerovský pozdrav byl pro ni prý zbraní, kterou zahнала množství židovských lázeňských hostů, kteří se hodlali ucházeti o přijetí do jejího pensionu.

Jiná dáma z téže země ujišťuje:

„My, uvědomělé Dánky, pomůžeme „Stürmerovi“ v jeho boji proti Hebrejcům. My, severští národové, musíme státi při sobě v boji proti světovému židovstvu. Nestačí, abychom se spokojovali s tím, že vypudíme židy z Německa — do Švédska. Pryč ze severského území musí celá ta čeládka a „Stürmer“ musí nám dodati zbraně k tomuto úkolu! Se severským pozdravem G. H., Kodaň.“

Dá se pochybovati o tom, zdali v Kodani opravdu bydlí nějaká uvědomělá paní G. H. V tomto případě, stejně jako ve všech ostatních, dbá se pečlivě toho, aby nebylo uváděno žádné jméno.

Nesmíme si zapírati skutečnost, že má „Stürmer“ skutečně i mezi zahraničními Němci veliké množství přívrženců a že se působnost jeho propagandy částečně vztahuje i na jiné národy.

Jak jest vychovávána německá mládež.

„Stürmer“ ukazuje nám to ve své obrazové části. Tu vidíme hezké mladé děvčátko ve starodávném městečku: nese před sebou pyšně svůj prapor, kterým je „Stürmer“. Podobným způsobem jsou fotografovány celé školní třídy. „Stürmer“ uveřejňuje také četné dopisy od školních dětí, o jichž autentičnosti není nutno pochybovati. Neboť není pochyb o tom, že štvance „Stürmera“ vnikly již dávno do německých škol. Tak na př. píše školačka dopis, ve kterém výslovně ujišťuje tím, že píše ve jménu celé čtvrté dívčí třídy norimberské obecné školy:

„Milý „Štürmeře“! Ve škole jsme nedávno mluvily o kukačce. Je to žid mezi ptáky. Podobá se mu svým zevnějškem, jednáním i svými rejdy. Jeho ohnutý zobák připomíná křivý židovský nos. Má nohy malé a slabé a nemůže proto po zemi dobře běhati. Stejně je tomu také u židů; ani oni nemají pěkné chůze. Při kukání uklání se kukačka stejně jako židovský obchodník, který chce dokázati svoji úslušnost, abychom my, Němci, u něho nakupovali. Oba židé, onen mezi ptáky i ten mezi lidmi, jsou parazity, kteří chtějí zbohatnouti a ztloustnouti na účet jiných. Kukačka, jakmile vyklouzne z vajíčka, stává se rychle drzou, lapá po nejlepších soustech a chce vždy míti všechno — stejně jako židé, kteří také myslí stále jen na sebe a na svůj prospěch.“

Toto uvědomělé děvčátko provádí ještě delší dobu tuto chutnou paralelu a vykládá pak dále:

„Než my lidé nejsme tak hloupí jako ptáci. Nedáme si toho líbiti a vyženeme drzou kukačku ze své země. Také my děti při tom pomůžeme. Mnohé dívky z naší třídy shromažďují se často u obchodního domu Bäröva a když tam chtějí vejít kupci, volají: »Stryďte se! Nakupovat u žida! Fúj!« Kupci se zastydí a raději odejdou. To se ti líbí, vid', Štürmeře! Heil Hitler! Gerda Gerbing.“

V jiném dopise prozrazuje třináctiletá Ilsa V. z Mannheimu redakci „Stürmera“, že ona i její desítiletá sestřička Gertruda toho již velmi mnoho vědí, poněvadž byly již před 2 lety tajnými čtenářkami tohoto listu, pročež „jsou a zůstanou nepřítelkyněmi židů a budou jakožto věrné členky Svazu německých dívek ostatním poskytovat dobrý příklad a židy nenáviděti víc než čerta. Proto mne také nemůže žádný židovský mladík ani cítit. Heil Hitler! Ilsa a Gertruda V.“

Stalin obětí svého židovského tchána.

Politická pointa celé této demagogie vychází ze zvláštního vydání č. 3 ročníku 1935, vydaného při příležitosti norimberského sjezdu. Jest opatřena nadpisem: „Vrahové lidstva od počátku světa! Židovský světový bolševismus od Mojžíše až po Kominternu!“ a jest věnován výhradně boji proti bolševismu, který jest označován jako „židovské světové spiknutí.“ Jak jsme již uvedli, jest vynalézavost antisemitů opravdu velmi nepatrná.

V témže čísle jsme přesvědčováni o tom, že byla veškerá revoluční hnutí minulosti i přítomnosti zosnována židy, a to k tomu účelu, aby židé dosáhli světové moci. Všichni ruští revoluční vůdci jsou označováni za židy nebo položidy: a tam, kde se to zdá příliš nepravděpodobným, jako v případě Stalinově, jsme přesvědčováni o tom, že jsou tito nešťastníci pouze nástrojem v rukou židů. Stalin na př. oženil se s dcerou žida Kaganoviče a dostal se tak do trapného postavení, že musí trvale se podřizovati jen příkazům svého tchána a činiti jen to, co mu týž nařídí.

Bílé vrány.

Jednotlivé neutěšené dopisy, které „Stürmer“ musí také otiskovati, nasvědčují však tomu, že celý podnik naráží i v Německu na odpor. Stává se to ovšem opět jen za tím účelem, aby byly příslušné osoby poškozovány a denunciovány. Nedopatřením však tím ve skutečnosti staví „Stürmer“ pomník některým charakterním Němcům. Časopis na př. uveřejňuje výňatek z dopisu, který poslal profesor Moebius v červnu 1935 starostovi města Frankfurtu:

„Velečtý pane vrchní starosto! Patrně jste si již povšiml toho, kterak byla Bockerheimerlandská ulice zhyzděna obrovským antisemitským plakátem na ohradě gontardského domu. Jsem si jist tím, že se tak stalo bez svolení pana vrchního starosty a že se proto mohu s důvěrou na něho obrátiti. My frankfurtští obyvatelé se přece musíme stydět před cizinci, navštěvujícími naše město, za to, že je u nás židovská štvance provozována tak hnusným a nechutným způsobem, uvědomíme-li si, že město Frankfurt mělo by býti vděčno právě svým židovským spoluobčanům za množství různých nadací a darů ve prospěch města. Uvádím pro příklad Rothschildskou bibliotéku a dům Jiřího Spessera a připomínám i to, že by se Frankfurt nebyl nikdy stal universitním městem, kdyby k tomu zejména židé nebyvali poskytlí potřebných prostředků. Doufaje, že moje stížnost nebude jedinou a že bude její správnost uznána, prosím pana vrchního starostu, aby potíral tento bezuzdný antisemitismus. S projevem dokonalé úcty profesor m. s. Dr. Phil. Moebius.“

Šťestí pro pana profesora, že už je mimo službu, neboť v opačném případě by na své pensionování ani nemusil dlouho čekat.

Skutečně krásný lidský doklad nalezneme v 38. čísle toho- to ubohého listu. Píše v něm národně socialistický student dopis, ve kterém si stěžuje na neúspěchy antisemitské propagandy v německé lékařské klinice.

„Až do poslední doby bránili se na dětské klinice lékařské akademie úspěšně proti všemu, co souviselo s vědou o krvi a rase. Většina tamních ošetřovatelek Červeného kříže byla totiž nejvřeleji oddána svému židovskému profesorovi Ecksteinovi. S neochvějnou věrností kontrolovaly sestry pečlivě, jsou-li jeho příkazy spolupracujícími nežidovskými lékaři skutečně prováděny. Tento podivuhodný soulad však pojednou obdržel nečekanou trhlínu. Mnoho zlých studentů nechťelo dále navštěvovati přednášky svého židovského profesora, takže nakonec musil Eckstein fakultu opustiti.

Jeho rozloučení nebylo prosto dojímavosti. Celý oddaný sbor ošetřovatelek dostal se před jeho odchodem do jeho pokoje a s upřímným smutkem se s ním loučil.

Tím však nebyla záležitost pro tyto ošetřovatelky Červeného kříže ještě vyřízena. Byla provedena sbírka, a to ne ve prospěch

nějakého potřebného německého člověka: sestry koupily z vý- těžku medaillonků z ryzího zlata, do kterého vložily obrázek düseldorfské dětské kliniky. A tento skvost byl německými ošetřovatelkami darován židu Ecksteinovi na nezapomenutelnou památku! A týmž sestrám byl přesto přidělen nový služební odznak, ačkoliv si ho nezasluhují! Odznak, na kterém vidíme německého orla, na jehož prsou se stkví hákový kříž!“

věda a práce

O. Weisl:

Knihy, které se nečtou

Konvence a pokrytectví na vysokých školách.

„Konvenční lež, dávající zdání vysokého niveau, je vždy pohodlnější.“ (Profesor Sommer ve „Vědeckém světě“.)

O zdlouhavosti a těžkopádnosti.

Letos se rozvinula v Československu živá diskuse o re- formě vysokých škol. Z hlasů, jež do ní neúčinněji zasáhly, jest nutno jmenovati především několik projevů ministra Krčmáře, články profesorů Weignera a Sommera v časopise „Vědecký svět“ a článek profesora Engliše v „Národohospodářském obzoru“. Jak vidíme, jde vesměs o hlasy profesorů. Neúčast mladých na veřejném životě, na kterou jsme v „Přítomnosti“ už často upozornili, projevuje se v tomto případě velmi názorně: ačkoliv jde o věc, která se jich týče zcela výlučně a která zasáhne osud naší mladé inteli- gence u samého kořene, marně se ohlížíme po nějakém věc- ném hlase, kterým by k této životní diskusi přispěla celá ta známá složitá a okázalá mašinerie studentských spolků a společků, pracovníků, funkcionářů, generálních sekretářů, mezinárodních delegátů, o ostatních titulárech a hodnostá- řích nemluvě. A přece jsou poměry v mnohých odvětvích našeho vysokého školství tak neudržitelné, že se s tou re- formou bude muset začít velmi brzy.

Je ještě v čerstvé paměti, jak po nedávné reformě našich škol středních a hlavně po nepovedené reformě studia filo- sofie, spustili studenti náрек, že se tu rozhodovalo o nich bez nich, a jak najednou měli řadu nápadů a návrhů — když už bylo po diskusi. Máme vážnou obavu, aby to s re- formami ostatních fakult nedopadlo zrovna tak, při čemž je nám jasno, že to může dopadnouti ještě daleko hůře, neboť reformu vysokých škol bez hlasů a zkušeností student- ských nelze dobře provést prostě z toho důvodu, že studenti jsou vlastně jediní, kdož celé vysokoškolské zřízení doko- nale znají v jeho celistvosti. Těch několik projevů Krčmá- řových, Weignerových, Sommrových i Englišových nás znovu o tom přesvědčilo. Vysokoškolský profesor zná z vlast- ní zkušenosti jediné s v é přednášky a s v é semináře, které si má ovšem možnost zařídit zcela libovolně. Poněvadž tu tedy v určitých mezích má možnost reformátorsky jednat, nepotřebuje o tomto svém nejvlastnějším okruhu mnoho diskutovat. Zato ostatní přednášky, cvičení a vůbec celý chod vysokoškolského zařízení zná jenom z doslechu a statistik, tedy jen o málo lépe než kterýkoliv pozornější divák, který není členem vysokoškolského kolektiva. Profesorské schůze a konference jsou ve většině fakult konány zřídkka a jejich výsledky nikdy nejsou takové, aby jejich členové si z nich odnášeli přesný obraz fakultního života. Je tedy jedinou ze zásadních příčin, proč reformy vysokých škol jsou tak ne-

uvěřitelně pomalé, obtížné a těžkopádné nesporně ta skutečnost, že o nich rozhodují osobnosti, jež mají celkový obraz univerzitního chodu v paměti tak, jak jej v jeho celistvosti a po mnohých speciálních stránkách naposledy viděli, to jest z dob svého vlastního studia. Jejich reformátorské návrhy vycházejí tudíž často ze základů čtyřicet až padesát let starých. Odhodlaně se chystají hojit bolesti, které už dávno nikoho nebolí, a nevědí o obtížích, které studentům působí sami se svými kolegy.

Odborníci, kteří neznají odborných knih.

Jeden z hlavních důvodů, proč si profesori konečně všimli nutnosti radikální reformy vysokých škol, jest úžasné množství nedovolených pomůcek a soukromých učilišť, jež se kolem vysokých škol rozmohly. Jsou to na právnické fakultě slavné nalejvárny „soukromých informátorů“ s jejich přehlednými výtahy z profesorských knih, zvanými skripta, na technice a medicíně všelijaké pokoutní kurzy asistentů i externích informátorů, na filosofii lidé obchodující s mizerně opsanými přednáškami. Všechny tyto kvetoucí živnosti nejsou ovšem ničím novým. Nová je pouze intenzita, s níž se ujaly. Lze na příklad bez přehánění říci, že ze studujících práv učí se u nás ze skript plných 95% a že dobrých 70% z těchto studentů nepřečetlo za celou dobu svého studia ani jedinou právnickou knihu v originále a neslyšelo systematicky ani jediné kolegium! Lze si těžko představit, že právník, který se za svého studia nenaučil číst vědeckou literaturu, dá se do studia odborné knihy v praxi. Máme tedy v praktickém životě vysoké procento lidí s doktorským diplomem, kteří z oboru, z něhož byli povýšeni do graduovaného vědeckého stavu, nikdy nic nečetli, co by jim napřed nebyl školsky zpracoval pan nalejvák, a kteří neslyšeli za celý svůj život ani jediný přednáškový cyklus ze svého oboru. Na právnické fakultě je to nejhroší, ale mutatis mutandis jsou v ostatních oborech velmi podobné bolesti.

Co tomu říkají profesori: Samozřejmě: to se musí odstranit. Ale jak? Weigner doporučuje kontrolu přednášek. Engliš: Zvýšit hodnotu přednášek. Sommer: zostrit zkoušení a žalovat nalejváky pro porušení autorského práva.

Tohle všechno nebude nic platné, neboť důvod, proč se soukromí informátoři, pokoutní asistenti a pod. tak rozšířili a proč i pilní a nadaní studenti se k nim uchylují je docela jinde, než kde jej profesori hledají. Právě o ty pilné a nadané totiž jde. Neboť lenoši a lidé na vysokou školu nepatřící se k těmto pokoutním učilištím uchylovali a budou uchylovati vždy: ale jde také o to, aby lenoši a lidé neschopní nebyli házeni s těmi pilnými do jednoho pytle, ale aby je profesori aspoň ve většině případů dovedli rozeznat a aby jim bylo znemožněno absolvovat vysoké školy, dokud se nezmění.

Konvenční lež v praxi.

Hle, jaká je dnešní praxe: vysoká škola je teoreticky především vědeckou institucí a teprve za druhé vyučovací ústavem. Fakticky je tomu ovšem už dávno obráceně a i vědecká práce, která se na vysokých školách dnes koná, slouží, až na nepatrné výjimky, jediné hlubší přípravě odborného dorostu pro praxi. Přes to chrání vysoká škola své vnější a formální vědecké pozlátka velmi pečlivě: zavést všeobecnou kontrolu presence na přednáškách nelze, protože by to bylo nedůstojné vědecké instituce — rozhodně je asi důstojnější, když 70% lidí na některých fakultách studuje in absentia. Stejně nedůstojné by asi bylo, zavést pro každý obor určitou knihu

jako učebnici, z níž by student studoval a z které by také výhradně byl zkoušen — dnešní stav (který je patrně také vědecky důstojnější) je tento: universita studentovi nepředepisuje, z čeho se má učit a jeho povinností je, ovládat občanské právo, anatomii, fysiku, psychologii — prostě obor. Je ovšem obecně známo (profesorům i studentům), že je zhola nemožné, aby student, který musí na příklad k druhé právnické státnici nastudovat čtyři takové obory, ovládal občanské právo: může ovšem ovládnout na příklad Krčmářovu či Svobodovu či Sedláčkovu učebnici. Mlčky se tedy předpokládá, že studoval výhradně z knihy svého řádného profesora. Dobrá: ale předepsáno to není, a tak tedy student, který se na tento předpoklad spolehne, má dvojí možnost. Buď dostane k státnici jako komisaře toho řádného profesora, který tu knihu napsal, či někoho, kdo podle této knihy zkouší (a ti by ho asi nechali propadnout nebo jen z milosti projít, kdyby se učil z něčeho jiného) — nebo dostane nějakého jiného profesora či praktika, který tu knihu případně ani nečetl a který tedy — protože není předepsána kniha, ale obor — zkouší si, podle čeho chce. A student — který umí sice bezvadně knihu a názory svého řádného profesora — plave. Zkoušející případně dobře ví, proč se s ním kandidát rozchází v názorech, ale co dělat? Konečně přes to, že nadřený a užaslý kandidát nezodpověděl ani jedinou otázku tak, aby s ním komisař souhlasil, dostane dostatečnou či dokonce dobrou, protože zkušební komisař si je vědom, že by to musela být velká náhoda, aby kandidát znal názory, které on po něm chtěl slyšet, když jeho řádný profesor vydal knihu s jinými názory. Ale vedle toho kandidáta seděl jiný posluchač — a ten se neučil vůbec nic. A také plaval a také nezodpověděl ani jednu otázku. A také dostal dobrou resp. dostatečnou, protože zkušební komisař nerozeznal, že ten kandidát nezná názory svého ordináře o nic lépe, než otázky, jež mu byly kladeny. A pak tu seděl ještě třetí kandidát, který jakživ svého ordináře neviděl, nikdy od něho nic nečetl, ale byl u nalejváka a měl skripta, v nichž bylo pečlivě pamatováno na všechny zkušební komisaře s jejich odchylkami. Když se za obvyklý poplatek dozvěděl u pedela komisi, vyhledal si ve skriptech odchýlné názory svého komisaře — a u zkoušky exceloval, ačkoliv v podstatě zkoušenému oboru nerozuměl ani za mák, ba nebyl ani s to porozumět vědecké knize v tom oboru vydané, ale popularisované vydání skript mu uspořilo dlouhé zkoumání technických termínů i jiných speciálních stránek jeho oboru, jež jsou sice ze všeho nejtěžší, ale jež právě z laika dělají odborníka.

Co po stovkách takových zkušeností mají studenti dělat? Dodatečná státnice je dnes při nedostatcích míst (na příklad u profesorů) a při preventivních opatřeních (na příklad u brněnské advokátní komory) nepřijemná věc. Jak tedy odpomoci tomu, aby i pilní studenti nestudovali ze skript? Zavést jednotné a povinné učebnice. Neuchylovat se do falešné vědátorské pósy — víc než jednu pořádnou učebnici z každého oboru beztak nikdo ke zkoušce nezvládne, a proč tedy má být zkoušen z něčeho, co může ovládnout jen za cenu studia ze zestrucněných a zpopularisovaných archů? Potom nebude také třeba, aby zkušební komisaři dávali „z milosti“ dobré a dostatečné. Tohle je velmi nevědecký a pro pořádného studenta svrchovaně trapný systém. Studenti mají nárok na to, aby zkušební komisaři rozeznali pilné od líných a chytré od neschopných — a aby líní a neschopní propadli. Když však student, který poctivě vyslechne přednáškový cyklus a nastuduje knihu svého řádného profesora, má docela stejnou šanci jako ten, který studoval ze skript a nikdy nebyl na fakultě — nemůže to vést k jiným důsledkům než k šíření nalejváren.

O nezbytnosti nalejváren a co proti tomu.

Samozřejmě: zkouška je vždycky trochu náhoda. To se nedá odstranit a o to tu také nejde. Dnešní systém na všech fakultách však spravedlivé zkoušení přímo znemožňuje a pod rouškou zachování vysokoškolské vědeckosti stírá z vysokých škol poslední zbytek vědeckosti, který v nich zůstal, a připouští, aby věda se tradovala způsobem živnostenským a řemeslným. Profesor Sommer ve „Vědeckém světě“ píše na příklad toto:

„Úspěšný boj s tímto systémem bude možný jen na podkladě celkové reformy studia. Zvláště dnes, kdy se už vynaložily takové sumy na umístění našich fakult, nemají-li to být vyhozené peníze na místnosti, zející prázdnotou, bude nutno přikročit i ke změně vyučovacího a zkušebnímu systému, i když by se to zdálo drahé a mnohdy snad i nepohodlné. Jistě se bude proti reformě, která by přinesla něco nového a nejen pouhé přeskupení toho, co už tu je, bojovati ve jménu velkých hesel, jako je svoboda učení se a vědecké niveau fakult. Proto bude nutno všimnout si budoucích reformátorů vždy především s toho hlediska, zda jejich reformy z dosavadního systému všechno, co je pohodlné, a to nejen snad pro studenty, ale i pro profesory. V tom je také určité nebezpečí škol repetitorských (to jest odborný název pro nalejvární), že požadavku pohodlnosti vyhovují ve vysoké míře.“

Loni vyšla na právnické fakultě pražské skvělá kniha „Správní právo“ od profesora, který náleží k předním evropským odborníkům. U třetích státnic a rigoros došlo k těžkým chvilím a procento propadlých stoupalo den ze dne, protože autor kategoricky vyžadoval znalost své knihy a studium ze všech jiných pramenů prostě označil za studium ze skript a kruté trestal. I dali se studující do zevrubného studia nové knihy a dopadlo to takto: ze zkušebních komisařů správního práva polovička zkoušela podle ní, kdežto druhá polovička nikoliv. Měl-li student, který pracně nastudoval knihu, smůlu a dostal-li se před někoho z té druhé polovičky, musil litovat, že nestudoval raději ze skript, a odnášel si „z milosti“ dobrou nebo dostatečnou. Někdy propadl. Profesor, který knihu vydal, dal rovněž dost a dost těch dostatečných „z milosti“, protože si byl vědom, že jeho kniha je jen mlčky předepsána. Zato druhý vědecký komisař z této fakulty dával nedostatečné (případně dostatečné z milosti) na odpovědi z té mlčky předepsané knihy, protože na svých přednáškách hlásá jiné názory. Ale přednášky tohoto vědeckého komisaře se konají paralelně s přednáškami autora té knihy, a nemohl tudíž ani nejpilnější posluchač poslouchat oba. V důsledku toho šel i nejnadhřnější student ke zkouškám stejně odkázán na milost a nemilost, jako ten kandidát, který se neúčastnil vůbec žádných přednášek a nečetl ordinárovu knihu. Tu tedy je názorná odpověď na opětovnou námitku profesorů, že totiž po vydání učebnice studující nepřestávají skript používat. Nestací totiž, budou-li zavedeny závazné učebnice pro žáky, ale bude třeba, aby se jimi řídili i zkušební komisaři.

Skvělý příklad dali profesori vnitřního lékařství. Rozdělili si práci a sestavili učebnici společnou, v níž každý zpracoval část, v které nejvíce pracuje. Ale tak neskromní ani nejsme: nechť každý profesor si hájí svou školu a svůj systém. U státnic však beztak nelze zkoušet nic víc než pouhé základy a principy jednotlivých oborů. Aspoň v těch nechť studenti přesně vědí, co mají nastudovat. A mohou-li se v každé učebnici vykládat odchylné názory dvaceti zahraničních autorit, proč by tam řádný profesor nemohl srozumitelně podat i názory svého nejbližšího kolegy? Dokud se tak nestane, budou skripta, nalejvární, pokoutní přednášky a kursy — nezbytnosti. Protože, musí-li student u zkoušky všechny ty

odchylky znát, je nucen uchýlit se k jedinému prostředku, v němž jsou tradovány. Jakékoliv stíhání studia ze skript je za dnešních okolností marné a beznadějně. Když by se tyto divergence odstranily, bylo by velmi snadné, účinné, žádoucí a mělo by to především ten úspěch, že by se pilní a nadaní vrátili ke knize a k přednáškám a že by líní a podprůměrní se dali rozeznat a odstranit.

Nepedagogičtí učitelé.

Je známo, že mnozí profesori dodnes nevydali vůbec své učebnice a odůvodňují to tím, že jakmile některý z jejich kolegů vydá dobrou knihu, ztratí veškeré posluchačstvo z přednášek. Tato pravda se však osvědčila jedině u těch profesorů, kteří po vydání knihy své přednášky omezili na její monotónní předčítání. Návštěva takových přednášek je ovšem zbytečností. To souvisí s další důležitou reformou, kterou bude nutno v zájmu omezení pokoutních kursů na vysokých školách uskutečnit: bude třeba zavést do vysokoškolského studia více pedagogických zřetelů.

Na starých vysokých školách nebylo času na péči o vyučování, protože jejich úkol byl pěstovat vědu, při čemž se mladí adepti směli přizívit přihlížením a pomáháním, což dělali tak dlouho, až se z učedníka stal mistr. Čím více těch adeptů přibývalo, tím více rostl význam vysokých škol jako vyučovacích ústavů. V moderní době k tomu přistoupilo ještě to, že věda se začala pěstovat vedle vysokých škol ještě ve zvláštních ústavech výlučně vědeckých a také v podnicích, které dříve si všimaly nejvýše jen vědy užité. Dnes na příklad technika jest již téměř výhradně ústavem vyučovacím, kdežto věda se pěstuje v laboratořích velkých továren, u slavných architektů a inženýrů a pod. Ale také university jsou již dnes nesporně téměř výlučně vyučovacími ústavy. Universitní profesori i profesori na technice jsou sice sami vědu a veřejný život — ale k tomu, aby mohli vědecky spolu-stále vědecky činní — ač mnoho z nich dělí svůj čas mezi pracovat s některým ze svých žáků, je potřebí těchto předpokladů: 1. aby se profesorovi podařilo patřičně schopného a nadaného žáka při dnešním nedokonalém zkušebním a seminárním systému vůbec objevit (ve většině případů je to velká náhoda); 2. aby profesor byl ochoten ze svého, úžasné odměřeného času věnovat řadu drahocenných chvil drobné nepopulární práci, než žáka zapracuje; 3. aby žák měl tolik prostředků, aby mu nezáleželo na tom, že se jeho studium prodlouží o řadu let (vědecký dorost se u nás platí žebřácky); 4. aby žák byl ochoten riskovat tuto řadu let a mnoho peněz, neboť teprve po dlouhých rocích se objeví, zda se vůbec k vědecké práci hodí, a i když se osvědčí, jest za dnešních neutěšených poměrů ještě velmi málo podobno pravdě, že dostane místo úměrné těmto obětem na času a penězích a přiměřené jeho vědomostem a jeho práci. Lze si snadno představit, jak velká to musí být náhoda, aby se všechny tyto předpoklady našly dohromady.

Proto se na většině fakult vědecky nepracuje dnes skoro vůbec a i když se na klinikách, laboratořích a v seminářích dělají první náběhy k vědecké práci, děje se tak jen za účely vyučovacími. Jediné, co vysokým školám zbylo z dob, kdy na nich šlo především o vědu, jest naprosto nepedagogický vyučovací systém, který si jen málokterí profesori dovedli zreformovat. Pracuje se téměř výlučně bez plánu a bez osnov, kousek látky se přednese, ostatek se odloží do jiného semestru či se vůbec vynechá, nikdo se nestará o to, zda věc je srozumitelná, chybí pořádné knihy atd. Ale největším zlem

jsou právě ty monotónní přednášky, jichž autoři se zdráhají vydat knihu, aby nepřišli o posluchače, a když konečně knihu vydají, omezují se na pouhou její četbu a jsou velmi překvapeni, že posluchači si čtou knihu raději doma. Nedbalé vysokoškolské vyučování je přežitkem z dob, kdy vyučování bylo na vysoké škole vedlejší věcí, kdy se dělo jen mimochodem, protože profesori pro vědecké zaneprázdnění na ně neměli čas. Ale dnes je vyučování daleko nejdůležitějším oborem vysokých škol a věc je spíše obrácená: profesori pro spoustu učitelské práce nemají čas na vědu. Ale proč ta učitelská práce se v devadesáti případech ze sta koná proti učitelským pravidlům a zkušenostem?

Závěr o výrobě podprůměrné inteligence.

Souhlasíme z reformátorskými návrhy, volajícími po vybavených vědeckých ústavech, po ideové a mravní výchově občanské, po řádném honorování vědeckého dorostu, po rozmnožení učitelských stolic. Na to vše bude nutno časem získat prostředky, a víme dobře, jak naléhavě je toho třeba. Ale především je třeba změnit celý ten zkostnatělý konservativní vysokoškolský systém, k čemuž nebude třeba s počátku víc než hodně energie a trochu odvahy podívat se skutečnosti bez konvence otevřeně do tváře.

Nebot dnes vycházejí z vysokých škol velmi často lidé podprůměrní a nevzdělání, kteří prošli ne proto, poněvadž se něčemu naučili a něco dovedou, ale jedině proto, poněvadž se obratně dovedli přizpůsobit onomu nedbalému systému a proklouznout řadou mezer, jež vesměs jsou důsledkem pohodlí, povrchnosti a nedbalosti těch profesorů i studentů, kteří o těchto chybách vědí a mlčí (protože jsou k nim buď nevšimaví anebo plně zaujati teoretisováním o velkorysých reformách, o nichž dobře vědí, že jsou v dohledné době neuskutečnitelné a že by za dnešního systému byly také málo platné).

dopisy

Hlas z Těšínska

Český Těšín, 6. X. 1935.

Vážený pane redaktore,
k debatě o událostech na Těšínsku přijde snad vhod několik poznámek jednoho z těch „amatérských obránců hranic“, jak nás ironicky nazval p. Hn v 38. čísle „Přítomnosti“. Věcná odpověď nár. soc. poslance Uhlíře z Mor. Ostravy potřebuje totiž doplnění, má-li býti veřejnost o událostech na Těšínsku a o příčinách neúspěchů bezpečnostních orgánů nestranně informována.

Především: státní moc začala na Těšínsku zasahovat (patrně ze zahraničně-politických důvodů a ohledů) příliš pozdě. Když místní pracovníci a dobří znalci poměrů počali před 1½ rokem upozorňovat na vážnost situace, dívali se v Brně a v Praze na nás jako na kverulanty, kteří nemají nic jiného na práci, než vymýšlet nesmyslné požadavky a pobuřující návrhy na opatření, jež se nyní pojednou jeví účelnými, ba dokonce tak potřebnými, že prý na peníze nebude se při tom hledět!

Za druhé: I páni poslanci se začali zajímat o Těšínsko velmi pozdě, až tehdy, když byli na své povinnosti dvakrát upozorněni v Národním Osvození. Teprve v září, po vytloučení prv-

ních českých škol, vzali do rukou pamětní spisy, které měsíc před tím (nehledě k akcím dřívějším) zaslali vládě republiky „amatérští obráncové hranic“ z Českého Těšína a z Trince.

Za třetí: na Těšínsku, jako přečasto v celé republice, trpce doplácíme na známou skutečnost, že pražské sekretariáty politických stran nedovedou se zapřít pro stát. Z Těšínska, z kraje, bez něhož by naše republika nemohla hospodářsky existovat, nebyl vybrán na zvolitelné místo ani jediný kandidát do Národního shromáždění na kandidátní listiny čs. státotvorných stran. Je to neuvěřitelné, uvědomíme-li si tuto statistiku: r. 1930 bylo na Těšínsku napočteno 342.894 obyvatel, z toho 225.426 Čechoslováků, 77.309 Poláků, 22.013 Němců, 2537 Židů, 196 jiné nár. a 15.419 cizích příslušníků. Při tom Šlonzáci bez bližšího označení byli připočtení k Polákům — že neprávem, ukazují zápisy do škol a poslední volby, kdy mnohé obce s „polskou“ většinou volily český. Českých voličů bylo na Těšínsku asi 100.000. Prozíraví místní vůdcové dovedli před volbami správně ocenit, jaký státně-politický význam by mělo několik českých poslanců z Těšínska, všechny organizace obou socialistických stran na Těšínsku přijaly tento požadavek za svůj, pochopilo a uznalo jej i župní vedení v Moravské Ostravě, ale všechny dobře míněné návrhy zdola zvrátila zbyrokratisovaná ústředí obou socialistických stran v Praze, o straně agrární a lidové ani nemluvě. Vůle lidu, demokracie, ctí se u nás jen na papíře, ve skutečnosti rozhoduje v zákulisí kamarila a záhadné pražské sekretariáty, jimž je skutečný zájem státu stejně cizí jako opravdová demokracie. A tak na Těšínsko musejí čeští poslanci zajíždět, ačkoliv zde mohli a měli býti nejméně tři poslanci doma. A Těšínsko zastupuje v parlamentě polský štváček dr. Wolf a komunista Sliwka.

Mnoho, mnoho by se hodilo napsat o tom zvláštním kraji těšínském, ale k tomu by bylo zapotřebí znovu bystrého péra reportérova. Dva články p. dra Kocourka, to bylo pro „Přítomnost“, podle souhlasného mínění Vašich čtenářů na Těšínsku, příliš málo. Poměry se od března hodně změnily.

Amatérský obráncé hranic.

Fašismus a poplatkový zákon

Vážený pane redaktore,
nedivte se tomuto divnému spojení dvou tak odlehlých pojmů. Povím vám, jak k tomu došlo a co mne vedlo k napsání tohoto článku, o jehož laskavé otištění ve Vašem ct. listě uctivě prosím:

Ministerstvo financí vydalo v těchto dnech obsáhlý výnos o kolkování některých obchodních písemností. Tento výnos, který přirozeně nemůže než pohybovat se v mezích platných zákonů, shrnuje, vysvětluje a upravuje dosud namnoze sporné a nejasné otázky o kolkování účtů, stvrzenek, objednacích listů a jiných kupeckých listin. Zákonné předpisy o kolkování těchto písemností obsaženy jsou hlavně v poplatkovém zákoně z r. 1850; darmo bychom tam však hledali hesla jako „objednací listy“, „debetní noty“, „zakázkové knížky“ a pod. To jsou vesměs pojmy, vytvořené obchodní praxí po vydání poplatkového zákona, v němž se pojednává jen všeobecně o kolkování nabídek, smluv, účtů atd. I bylo úkolem ministerstva, použití těchto starých a dosud platných zákonných předpisů a vysvětliti s jejich hlediska poplatkovou povinnost oněch nových obchodně-technických pojmů. Nic více nemohlo a nemůže ministerstvo, vázáno zákony jako každý občan, činiti.

Jak se tento úkol ministerstvu podařil, o tom spolehlivý posudek stěží může podati i odborník. Že však jde o úkol nadmíru nevzděčný, toho dokladem jest článek pana Karla Kubaty v č. 40 Vašeho ct. listu pod mnohoslibným názvem „Sedí v ministersvu financí tajný příznivec fašismu?“ Ponechme zatím stranou ony všeobecné vývody článku, které objasňují záhadnou souvislost mezi kolkováním

úctě a fašismem, a věnujme pozornost konkrétním příkladům, z nichž pan Karel Kubata souvislost tu dovozuje.

Nejprve příklad nesprávnosti největší: Občánek prý si zajde do restaurace na večeři. Napiše-li mu vrchní účet na obyčejném kusu papíru, jest vše v pořádku; je-li však na zadní straně účtenky vytištěn reklamní text o oné restauraci, musí prý býti účtenka kolkována jako účet. Kdyby si byl pan Kubata přečetl klidně a bez rozčilení celý výnos, seznal by, jakého omylu a nesprávnosti se dopustil. K tomu, aby šlo o poplatkový účet, jest totiž podle výnosu (a podle § 19 zák. č. 26/1876) vedle vyznačení osoby vystavitelovy a výše účtované pohledávky nutno, aby z listiny byl patrný také důvod vzniku pohledávky. Osoba vystavitelova jest jistě dostatečně vyznačena reklamou, v níž jest uvedena firma nebo název podniku; výši pohledávky namárá pan vrchní. To však ještě není poplatný účet. Vrchní musil by totiž ke každé částce připsati, za co ji účtuje („polévka“, „telecí pečeně“ atd.), aby účtenku bylo možno považovati za kolku podrobený účet. Pokud je nám známo, takovou práci si páni vrchní se psaním účtenek nedávají a může proto pan Kubata i ostatní občané večeřeti bez obavy, že je stihnou následky kolkového přestupku.

Rovněž tak nesprávný jest příklad s bloky z kontrolních pokladen (nacionálek). Také tu není reklama podniku sama o sobě důvodem poplatnosti těchto bloků, nýbrž musilo by v nich býti ještě vyznačeno zboží, za které jest účtováno. To se však zpravidla neděje; uvedení pouhých značek zboží, zákazníkovi nesrozumitelných, není sdělením důvodu vzniku účtované pohledávky zákazníkovi. Tím, že ministerstvo prohlásilo vytištění reklamy se jménem firmy za rovno vyznačení firmy vystavitele účtu, neustanovilo nic nového, nýbrž vyslovilo jen to, co musí každého příjemce takové listiny ihned napadnout. A že vyznačením jména vystavitelova se z listiny, v níž je uveden také důvod a výše pohledávky, stává poplatný účet, to ustanovuje zákon, jímž jest ministerstvo vázáno.

Další příklad, jak nesprávně si pan Kubata výnos vyložil: Reklama nebo uvedení jména podnikatelova nebo jeho obchodní značky na opise (kopii) objednáčím listu, který si ponechá objednatel (zákazník), není podle výnosu důvodem poplatnosti takového listu; takový opis totiž vůbec kolku nepodléhá, nýbrž toliko originál, vydávaný dodavateli (podnikateli). Že by někdo chtěl opatřovati reklamou svého podniku listiny tomuto podniku určené a nacházející se v držení jeho (podnikatelově), to nám známo není a při nejmenším jest to zbytečné. Na opis, určený pro zákazníka, může si pan Kubata dát natisknouti reklam, co hrdlo ráčí, aniž by mu z nich byl vyměřován poplatek.

A nyní o těch nešťastných nabídkách: Poplatkový zákon z r. 1850 stanoví v sazební položce 24/10: „Nabídky na sjednání smlouvy, obsahují-li závazný slib podle § 861 obč. zák., podléhají kolku za Kč 5.— z archu.“ Napíšete-li někomu: „Pošlete mi tu a tu knihu za Kč 10.—. Složenku přiložte.“, činíte nabídku. Každý právník a soudce Vám řekne, že jste touto nabídkou vázán, a vrátíte-li knihu v čas zaslano a budete-li žalován na splnění smlouvy a odebrání knížky, nepomůže Vám ani nejlepší advokát, abyste spor neprohrál. Podle poplatkového zákona musíte proto takovou nabídku kolkovati 5.— Kč, resp. podle stup. II, vypadl-li by podle ceny nabízeného zboží podle této stupnice poplatek menší než Kč

5.—. Na tom nelze ničeho měniti, neboť to ustanovuje zákon, a bylo by proto třeba vydati zákon nový. Leč o tom později.

Ani ministerstvo nemohlo výnosem zákon změniti; mohl jste se však ve výnosu v odd. D poučiti o tom, že nabídky obchodníků a živnostníků o předmětech provozu jejich obchodu nebo živnosti nepodléhají kolku. A nejste-li snad obchodníkem nebo živnostníkem, nepište do objednávky cenu zboží, zvláště jde-li o zboží ceny obecně známé, jako je tomu u knih, nebo vůbec kde uvedení ceny není nutné. Tím vyloučíte z nabídky jednu z podstatných náležitostí kupní smlouvy, k jejímuž sjednání Vaše nabídka směřuje, a nemusíte ji proto kolkovati. Tak můžete objednávat knihy a časopisy (panu Kubatovi doporučuji hlavně ony z oboru poplatkového práva) bez obavy z kolkových přestupků.

To jsou tedy ony ukázky výchovy k fašismu, které pan Kubata v článku uvedl. Mluví se mnoho o nedůvěře občanů ku státním a zejména finančním úřadům. Nuže, kdo má vinu na tomto nesprávném poměru? Ministerstvo financí vydá obsáhlý výnos, kterým se snaží přizpůsobiti staré normy moderním obchodním požadavkům. Jak nesnadná a namáhavá práce to jest, to Vám může říci jen ten, kdo se vyzná v džungli právních předpisů, kterou představuje naše poplatkové právo. Ve výnose upraví ministerstvo v mezích zákonných předpisů kolkovou povinnost určitých listin, a to co nejliberálněji, jak Vám rovněž každý znalec potvrdí (viz partie o kolkování cizozemských účtů, znehodnocování kolků na účtech, opisech účtů atd.). Za tuto právníckou práci jest nevěcnou a unáhlenou kritikou laika obviněno z toho, že vychovává k fašismu, ačkoliv jde o výklad předválečných zákonných ustanovení, která dosud byla praktikována namnoze k daleko větším majetkovým újmám pro poplatníky, než jaké jim mohou nastati nyní podle onoho výnosu. Vždyť známe případy, kdy nabídky byly finančními úřady pro nedostatek pozitivních předpisů omylem pokládány za smlouvy a podle toho zpoplatňovány i pokutovány. Poplatník musil pak rekurovati, mezi tím předešpanou pokutu zaplatiti a ani rekurse se někdy práva nedovolal.

Reknete: Proč tedy ministerstvo financí neučiní návrh na změnu poplatkového zákona? Protože nový poplatkový zákon může býti vydán teprve po uzákonění nového občanského zákoníka, s nímž úzce souvisí. A částečné novely vyvolaly by jen nový zmatek ve změní zákonných předpisů poplatkových. Ostatně jste si jist tím, že při parlamentním projednávání nového poplatkového zákona budou sazby poplatků sníženy pod dnešní úroveň?

Kdo tedy vychovává k fašismu? Státní úředník, konající těžkou, někdy nadlidskou práci, hájící zákon a dbalý jak zájmů poplatnictva, tak státu, či ten, kdo neodbornou a věci neznalou kritikou tuto práci odsuzuje a zesměšňuje? Odpověď ponechávám čtenářům.

Dr. Emil Krautmann,

komisař zemského finančního ředitelství.

(Poznámka redakce. Odpověď na tento dopis, který z valné části rozvádí úřední zprávu ministerstva financí, obsahuje nová stať K. Kubaty v rubrice „Poznámky“.)

F. BAUM, Praha XII, Španělská 10, telefon 315-72,
vyučuje němčině, franštině, moderní a světové literatuře. Připravuje ke všem zkouškám. Zvláštní konverzační kroužky pro pokročilé o 4-6 účastníků (5 Kč za 1 hodinu)

DOM DOPISNÍ PAPÍR
DENNÍ POTŘEBY

100 listů normalisované velikosti 210×297 mm • 100 obálek 105×215 mm s vložkou z hedvábného papíru • Zvláště levný, přesto však jemný a reprezentační dopisní papír • Ve velmi vkusné krabici za Kč 38.—

KAREL KELLNER, PRAHA • VÁCLAVSKÉ N. 61 • DLOUHÁ TR. 17